

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

EHKÄISEVÄ LASTENSUO- JELU VARHAISKASVATUK- SESSA

TEKIJÄ/T: Niina Eloniemi

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Niina Eloniemi	
Työn nimi Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa	
Päiväys 07.11.2019	Sivumäärä/Liitteet
Ohjaaja(t) Anne Walden ja Auli Pohjolainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Tyrnävän kunnan varhaiskasvatus	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata ehkäisevää lastensuojelua ja varhaista puuttumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tutkimustehtävä on selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden käsityksiä ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen sisällöistä ja niiden toteuttamisesta varhaiskasvatustyössä.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön haastattelumenetelmä on teemahaastattelu. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä. Haastattelurunko muodostuu teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Opinnäytetyön aineiston analysointi tapa on teemoittelu. Aineiston analysoinnin jälkeen teemoiksi nousivat ehkäisevä lastensuojelu, lapsen osallisuus, kasvatusyhteistyö ja varhainen puuttuminen.</p> <p>Haastatteluissa nousseet asiat ja tutkimuksen teoreettinen viitekehys tukevat toisiaan. Tutkimustuloksista voi päätellä, että varhaiskasvatus on tärkeä ehkäisevää lastensuojelua toteuttava ympäristö. Varhaiskasvatus on jo itsessään ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa on asioihin puuttumista mahdollisimman nopeasti, kun huoli herää. Varhainen puuttuminen on huolen puheeksi ottamista ja siihen varhaiskasvatuksen työntekijät käyttävät apunaan huolen vyöhykkeistöä. Opinnäytetyö antaa tietoa varhaiskasvatuksen työntekijöille mitä ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen on varhaiskasvatuksessa ja miten sitä toteutetaan.</p>	
Avainsanat Ehkäisevä lastensuojelu, varhaiskasvatus, varhainen puuttuminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Niina Eloniemi			
Title of Thesis Preventive child welfare in early childhood education			
Date		Pages/Appendices	
Supervisor(s) Anne Walden and Auli Pohjolainen			
Client Organisation /Partners Early education in Tyrnävä			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to describe preventive child welfare and early intervention in early childhood education. The research task of the thesis was to examine early childhood education employees' views about the content of preventive child welfare and early intervention and its implementation in early childhood education work.</p> <p>The thesis was a qualitative study. The used interviewing method of the thesis was theme interviews. Theme interview is a semi-structured research method. Interview agenda was formed based on the theoretical framework of the thesis. The chosen analysis method of the data was thematic analysis. Based on the analysis, the following themes emerged: preventive child welfare, child's participation, parental partnership and early intervention.</p> <p>The results of the interview data analysis and the theoretical framework of the thesis support each other. Based on the findings it can be concluded that early childhood education can be regarded as an important environment for the implementation of preventive child welfare. Early childhood education itself can be characterized as preventive child welfare. Preventive child welfare in early childhood education is about intervening as soon as possible in child's situation when worries arise. Early intervention means starting a conversation about the worry. In this dialogue, early childhood education workers can utilize the so called zones of worry. This thesis provides insights and information to early childhood education workers about preventive child welfare and early intervention in early childhood education and how it is implemented.</p>			
<p>Keywords Preventive child welfare, early childhood education, early intervention</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU VARHAISKASVATUKSESSA	7
2.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet.....	7
2.2	Ehkäisevä lastensuojelu.....	8
2.3	Eri toimijoiden välinen yhteistyö.....	9
3	VARHAINEN PUUTTUMINEN JA TUKEMINEN.....	10
3.1	Varhainen puuttuminen ehkäisevän lastensuojelun työmenetelmänä.....	10
3.2	Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa	12
3.3	Kasvatusyhteistyö	13
3.4	Lapsen osallisuus	14
3.5	Varhaisen puuttumisen hankkeita	16
4	EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	20
4.2	Aineiston analysointi	22
4.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	24
5	TULOKSET	26
5.1	Varhaiskasvatuksessa toteutettava ehkäisevä lastensuojelu ja kasvatuskumppanuus.....	26
5.2	Varhaiskasvatuksessa toteutettava varhainen puuttuminen ja tukeminen	27
5.3	Lapsen osallisuus ehkäisevässä lastensuojelussa	29
5.4	Ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen haasteet ja kehittämisen kohteet.....	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	33
	LIITE 1: HAASTATTELULOMAKE	41

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa tapahtuva ehkäisevä lastensuojelu on viime vuosina noussut keskeiseksi työmenetelmäksi. Tähän on vaikuttanut omalta osaltaan Juha Sipilän strateginen hallitusohjelma, jonka yksi kymmenen vuoden tavoite oli, että sosiaali- ja terveydenhuollossa siirretään painopiste ennaltaehkäisyyn. Juha Sipilän hallituskauden tärkeimpiä hankkeita oli varhaisen tukemisen painottaminen ja ehkäisevä työ. Hallitusohjelman tavoitteena oli toteuttaa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. LAPE:n yksi tavoite oli varhaiskasvatuksen kehittäminen niin, että se tukisi lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ratkaisujen Suomi 2015, 18-19.) Varhaiskasvatus on merkittävä ehkäisevää lastensuojelua toteuttava palvelu lapsiperheille. Tästä huolimatta varhaiskasvatuksessa ryhmäkokoja kasvatetaan entisestään. Tämä voi vaikuttaa siihen pystyvätkö varhaiskasvatuksen työntekijät tasapuolisesti toteuttamaan ehkäisevää lastensuojelua.

Valitsin tutkimuksen aiheeksi ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen, koska sosiaali- ja terveysalalla on viime vuosina painotettu ehkäisevää työtä ja siirrytty yhä enemmän käyttämään ehkäisevää työtä. Tämä johtuu monesta eri tekijästä. Otin tutkimukseeni mukaan ehkäisevän työn ja liitin sen mukaan varhaiskasvatukseen, koska suoritan kelpoisuuden lastentarhanopettajan tehtäviin. Kelpoisuusvaatimuksena on sosiaalialan korkeakoulututkinto, johon sisältyy varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita opintoja.

Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa lasten hyvinvoinnin edistämistä. Ehkäisevällä lastensuojelulla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevä lastensuojelu on huolen puheeksi ottamista ja niin avun kuin tuenkin antamista mahdollisimman nopeasti. Tällä tavalla varmistetaan, ettei ongelmia syntyisi lisää. (Lastensuojelun käsikirja 2016.) Ehkäisevän lastensuojelun tulee edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä sen tulee tukea vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3a. §) Varhaiskasvatus toimii jo itsessään ehkäisevänä lastensuojeluna, koska se tukee vanhempia heidän kasvatustyössään ja antaa neuvoja ja ohjeita perheille. Lapsien kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan varhaiskasvatuksessa joka päivä. Kohdistin tutkimuksen ehkäisevään lastensuojeluun, koska selvitin miten varhaiskasvatuksen työntekijät käsittävät ehkäisevän lastensuojelun varhaiskasvatuksessa.

Tutkimukseni etenee teoreettisesta viitekehyksestä empiirisen tutkimuksen toteuttamiseen ja tuloksiin ja siitä johtopäätöksiin. Olen teoreettisessa viitekehyksessä avannut ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen ja tukemisen käsitteitä. Lisäksi kuvaan miten lasten osallisuus ja kasvatusyhteistyö liittyvät varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen ja ehkäisevään lastensuojeluun.

Tavoitteena on saada tietoa, millaisia erilaisia keinoja varhaiskasvatuksen työntekijöillä on ehkäistä lapsien erilaisia ongelmia ja puuttua niihin riittävän ajoissa. Tarkoituksena tässä tutkimuksessa on ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen kuvaaminen varhaiskasvatuksessa. Tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka on

puolistrukturoitu menetelmä. Teemahaastattelussa teemoja olivat ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa, varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö (kasvatuskumppanuus/kasvatussyhteistyö) ja lasten hyvinvoinnin tukeminen. Haastattelin tutkimukseen kahta lastentarhanopettajaa.

Tutkimustuloksissa näkyi selvästi, että haastateltavat tietävät mitä ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa on. Tuloksista voi päätellä myös, että ehkäisevää lastensuojelua pidetään tärkeänä osana varhaiskasvatuksessa työskentelevän työtä. Tästä huolimatta tutkimustulosten mukaan välillä haastateltavien oli vaikea erottaa ehkäisevän lastensuojelun ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun eroa.

2 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa yhdistyy lapsen kasvatusta, opetus ja hoito. Varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3. §) Varhaiskasvatuksella on monia erilaisia tehtäviä. Yksi tärkeimmistä tehtävistä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa lapset oppivat sellaisia tietoja ja taitoja, jotka vahvistavat lasten osallisuutta ja sitä kautta tukevat aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea kasvatustyössä huoltajia ja samalla mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. (Opetushallitus 2016, 14.)

Varhaiskasvatuksella on monia erilaisia tavoitteita. Varhaiskasvatustalassa tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista. Sen tulee toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, johon kuuluu leikki, liikunta, taide ja kulttuuriperintö. Varhaiskasvatustalasympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Lasten vuorovaikutussuhteita pyritään pitämään mahdollisimman pysyvinä ja samalla halutaan turvata kunnioittava toimintatapa lasta kohtaan. Varhaiskasvatuksen tavoite on yhdenvertaistaa mahdollisuudet varhaiskasvatukseen kaikille lapsille. Tavoite on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja saada lapsi ymmärtämään ja kunnioittamaan kulttuuriperinnettä sekä jokaisen kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Lapsen tuen tarve ja sen järjestäminen monialaisessa yhteistyössä on tärkeä tavoite. Varhaiskasvatustalassa tapahtuva toiminta kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Toiminnan tulee ohjata lasta toimimaan eettisesti vastuullisesti ja ohjata kestävään toimintaan. Lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua ja päästä vaikuttamaan häntä koskeviin asioihin. Lapsen tasapainoinen kehitys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi turvataan toimimalla yhdessä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa. Lapsen huoltajaa tulee tukea tämän kasvatustalustyössä. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3. §)

Suunnitelmallisen varhaiskasvatustalustyön perustana on lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatustalasuunnitelma. Suunnitelmasta voidaan käyttää myös nimeä hoito- ja kasvatustalasuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan lapsen yksilölliset ja yhteisölliset kasvatustalavaroitteet. Lisäksi suunnitelma sisältää lapset kehittymistarpeet ja vahvuudet. Päiväkotikohtaiset varhaiskasvatustalasuunnitelmat sisältävät konkreettisen toimintasuunnitelman, joka on tehty yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Suunnitelmaan kirjataan päiväkodin arvot, historia ja toiminta-ajatus. Lisäksi suunnitelmaan kirjoitetaan kuvaus päiväkodin kasvatustal-, lapsi- ja oppimiskäsityksestä. (Hellman-Suominen, Järvinen ja Laine 2009, 125-126.)

2.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoitus on turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Lastensuojelun tulee tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Keskeisiin periaatteisiin kuuluu myös lapsen ja perheen ongelmien ehkäiseminen sekä puuttuminen havaittuihin ongelmiin. Lapsen etu tulee ottaa ensisijaisesti huomioon, kun lähdetään lastensuojelun tarvetta arvioimaan ja lastensuojelua toteuttamaan. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelu voi olla joko lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tai ehkäisevää lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan asiakassuunnitelman ja avoimuuden tukitoimien avulla. Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto ovat osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Ehkäisevää lastensuojelua on mahdollista saada silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on edistää ja turvata lasten kasvu, kehitys ja hyvinvointi sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevä lastensuojelu jaetaan tukeen ja erityiseen tukeen. Ehkäisevää lastensuojelua annetaan opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa ja muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää, jotka ovat lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään ja varsinainen lasten suojelu (Lastensuojelun käsikirja 2016).

Lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys tulee turvata ja tästä on vastuussa lapsen huoltaja. Tällaisessa kasvatustehtävässä lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava parhaalla mahdollisella tavalla vanhempia ja huoltajia. Perheiden kanssa toimivien viranomaisten pitää antaa apua perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ohjattava tarvittaessa perhe lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä ja tarjottava heille erilaisia tukitoimia ja palveluita. (Lastensuojelulaki 417/2007, 2. §)

Jokainen kunta tekee lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, joka kuvaa ja arvioi ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuutta. Kunta seuraa hyvinvointisuunnitelman avulla lasten ja nuorten kasvuoloja ja kehittää palvelujärjestelmää niin, että lasten ja nuorten etu otettaisiin huomioon tarjottavissa palveluissa. (Lapset, nuoret ja perheet 2015.)

Ehkäisevä lastensuojelu on kokonaisuutena lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja sen avulla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevän lastensuojelun tulee antaa apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ongelmia ehkäistään lisääntymästä tai syntymästä ollenkaan. Tällaista ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Lastensuojelu ei ole nykyään enää vain lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se nähdään koskettavan myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Lastensuojelu käsitetäänkin nykyisin laajemmin lasten suojeluna. Varhaiskasvatuspalvelut vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen vanhempien kanssa yhdessä. Monilla eri yh-

teiskunnallisilla toimilla edistetään lasten hyvinvointia ja ehkäistään erilaisia ongelmia. Lapsen elinympäristön on annettava lapselle mahdollisuuksia leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Arjen ympäristöllä on suuri vaikutus lapsen hyvinvointiin. Tällaisia arjen ympäristöjä ovat esimerkiksi lapsen kodin ja päiväkodin elinympäristöt. Varhaiskasvatuspalvelut vaikuttavatkin yhdessä vanhempien kanssa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

2.3 Eri toimijoiden välinen yhteistyö

Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä opetuksen, liikunnan, kulttuurin, lastensuojelun ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Se kuka järjestää ja tuottaa varhaiskasvatuspalveluja, tulee tarpeen mukaan tehdä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa. Yhteistyötä tehdään sen mukaan, mitä tukia ja palveluja lapsi tarvitsee lapsen kokonaisuuden arviointiin, suunnittelemaan ja toteuttamiseen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7. §) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tärkeäksi yhteistyötahoksi nostetaan esille neuvolan ammattilaiset varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä myös lastensuojelun sekä muiden terveyden- ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kesken. Yhteistyötahoilla tarkoitetaan alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatus tekee yhteistyötä. Muita yhteistyötahoja ovat poliisi, järjestöt, seurakunnat sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut. (Opetushallitus 2016, 33-34.) Varhaiskasvatuksen järjestäjä ja tuottaja voi kehittää omaa toimintaansa tekemällä yhteistyötä muiden kuntien kanssa. Yhteistyötä tehdään myös varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7. §)

Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014, 10. §) on kirjattu, että lapsille, nuorille ja lapsiperheille palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava, että palvelujen avulla tuetaan niin huoltajia kuin muitakin lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille on järjestettävä tarvittaessa tukea antavaa toimintaa. Sosiaalihuoltolaki ohjaa varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa ehkäisevää työtä, ja velvoittaa myös eri toimijoita tekemään yhteistyötä keskenään. Laki asettaa julkiselle vallalle veloitteen järjestää riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut jokaiselle. Vuonna 2015 uudistuneen sosiaalihuoltolain keskiössä on erityispalveluiden sijaan kaikille avoimet yleispalvelut ja laissa korostuu myös ehkäisevän työn ja tuen tarve. Sosiaalihuoltolain perusteella järjestetyt yleispalvelut ovat osa kunnan järjestämää ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevän työn tavoitteena on saada aikaan myönteisiä muutoksia lapsen kasvuolosuhteissa tai lapsen omaan käyttäytymiseen liittyvissä asioissa. Viranomaisten tulee toimia ennen kuin lapsen kehitys tai terveys vaarantuu. (Araneva 2016, 37-39.)

3 VARHAINEN PUUTTUMINEN JA TUKEMINEN

3.1 Varhainen puuttuminen ehkäisevän lastensuojelun työmenetelmänä

Varhaiselle puuttumiselle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Varhaisella puuttumisella yleisesti tarkoitetaan ongelmien havaitsemista ja näihin ongelmiin yritetään löytää ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen ei yksin riitä, vaan tarvitaan hyvinvointia rakentavaa ja erilaisiin ongelmiin ehkäisevää työtä. Varhaisessa puuttumisessa keskeistä on luottaa omiin tunteisiinsa, omaan huoleensa lapsesta tai nuoresta. Työmenetelmänä varhaisessa puuttumisessa on yksilön kokemus subjektiivinen huoli. Subjektiivinen huoli syntyy vain sellaisessa tilanteessa, jossa lapsen tai nuoren kanssa ollaan tekemisissä. Aikuisella voi olla hyvin erilaisia auttamismahdollisuuksia, riippuen täysin tämän työstä ja tehtävästä. Tärkeintä varhaisessa puuttumisessa on luottamus omiin tunteisiinsa ja sitä kautta tarttua tähän huoleen mahdollisimman varhain. Tavoitteena on auttaa lasta, nuorta ja tämän perhettä ongelman tai kriisin alkuvaiheessa. Ongelman alkuvaiheessa ratkaisun mahdollisuudet ovat vielä suuret. Tämän kautta ehkäistään lapsen tai nuoren syrjäytymistä ja ehkäistään ongelmien kasautumisen. (Varpu lapselle tukea ajoissa, 7.)

Lapselle tai nuorelle järjestetään apua ja tukea, kun huoli on hänestä herännyt. Avun ja tuen järjestämisessä lähdetään liikkeelle lapsen tai nuoren omista voimavaroista ja näiden voimavarojen tukemisesta. Työntekijän on oltava tietoinen erilaisista tukirakenteista, koska ilman tietoa puuttuminen on vastuutonta. Tarvittaessa jokaisella on oikeus ja velvollisuus hakea apua ja yhteistyötä muilta työntekijöiltä ja aikuisilta. Vuoropuhelussa kaikkein tärkeintä on toisen kunnioittaminen ja luottamuksen synnyttäminen. Puuttumista lähdetään rakentamaan positiivisuuden kautta. (Varpu lapselle tukea ajoissa, 8.)

Varhainen puuttuminen on lapsen asioihin tarttumista silloin, kun aikuisessa herää huoli lapsesta. Huolenaiheet voivat liittyä lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. Varhainen puuttuminen sisältää ehkäisevän toiminnan eli prevention ja korjaavia toimenpiteitä eli interventioita. Varhaisen puuttumisen aihepiiriä koskevissa tutkimuksissa korostetaan varhaisen puuttumisen tarkoitusta eli varhaista diagnosointia, uusien ongelmien ehkäisyä sekä lapsen ja hänen ympäristönsä kannustamista tarpeen mukaan. Varhaisen puuttumisen tukitoimilla pyritään vastaamaan erityistarpeisiin, jotka liittyvät lapsen kehitysviivästymään tai sen riskiin. Varhaisen puuttumisen toimintamallissa painottuu kolme keskeistä näkökulmaa, joita ovat varhaislapsuus, moniammatillisuus ja ympäristönäkökulma. (Keskinen & Virjonen 2004, 188-189.)

Varhainen puuttuminen on ajankohtaista tilanteissa, joissa lapsen erityisen tuen tarve on kasvanut. Erityisen tuen tarpeen monialaisuus edellyttää lasten ja perheiden ongelmiin puuttumista. Edellytyksenä on myös uusien, varsinkin pikkulapsille suunnattujen, kuntouttavien toimenpiteiden kehittämistä varhaiskasvatuksen ympäristössä. Moniammatillinen lähestymistapa varhaisessa puuttumisessa on tärkeää. Varhaisen puuttumisen toiminnan järjestämisestä säädetään lainsäädännössä koulutusjärjes-

telmän osalta. Varhaiskasvatuksessa ei ole tällaista normiohjausta, mutta varhainen puuttuminen tuodaan informaatio-ohjauksen keinoin vahvasti esille esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmissa. (Keskinen & Virjonen 2004, 190.)

Varhaisella puuttumisella ehkäistään ennakkoon riskejä, jotka vaarantavat lapsen hyvinvointia. Tarvitaan myös toimenpiteitä, joilla vastataan lapsen erityisen tuen tarpeeseen. Erityisen tuen tarve voi liittyä muutoksiin lapsen ympäristössä. Erityisellä tuella pyritään myös kompensoimaan lapsen kehityksessä tai toimintakyvyssä ilmeneviä vajavuuksia tai ongelmia. Varhaista puuttumista ovat interventiot eli ulkoapäin tulevat ohjatut väliintulot, joilla pyritään vaikuttamaan lapsen tai ryhmän käyttäytymiseen. (Keskinen & Virjonen 2004, 190-191.)

Lapsen avun tarvetta voidaan arvioida käyttämällä sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskuksessa Stakesissa kehitettyä huolen vyöhykkeistöä. Vyöhykkeistö on jaettu neljään eri osaan sen mukaan, millainen huoli työntekijällä on lapsesta: 1) ei huolta, 2) pieni huoli, 3) tuntuva huoli (joissakin tutkimuksissa on käytetty käsitettä harmaa vyöhyke) ja 4) suuri huoli. Huolen vyöhykkeistön näkee alla olevasta taulukosta 1. Ei huolta - vyöhykkeen alueella työntekijällä ei ole huolta lapsesta ollenkaan, vaan kaikki on hyvin lapsen kohdalla. Kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuu suunnitelmien mukaisesti ja työntekijän oma toiminta koetaan onnistuneeksi. Pienen huolen vyöhykkeellä tietyt asiat herättävät pientä huolta työntekijässä. Huoli voi herätä lapsesta useinkin, mutta työntekijä kokee toimintamahdollisuudet niin ettei ulkopuolista apua tarvita. Huolen puheeksi ottamisen työntekijä kokee helpoksi tällä vyöhykkeellä. Tuntuvan huolen/harmaan vyöhykkeen alueella huoli lapsesta on jo tuntuvaa ja huoli kasvaa jatkuvasti. Työntekijä on saattanut kantaa huolta lapsesta jo pitkään ja huolen puheeksi ottaminen ei käy enää niin helposti. Työntekijän omat toimintamahdollisuudet ovat käyneet riittämättömiksi ja hänen tulee pyytää apua muilta työntekijöiltä. Suuren huolen alueella työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa, huolta on paljon ja omat toimintamahdollisuudet ovat loppuneet. Suuren huolen alueella puhutaan kriisitilanteista, jotka tarvitsevat pikaista puuttumista ja avunantoa. (Varpu Lapselle tukea ajoissa, 9-10; Riikonen 2008, 60.)

Stakesin kehittämää huolen vyöhykkeistöä ei ole tarkoitettu asiakkaiden, oppilaiden, perheiden tai kenenkään muunkaan luokitteluun. Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu työntekijälle välineeksi havainnoida omia toimintamahdollisuuksia ja työskentelysuhteita auttaa asiakasta. (THL 2014.) Seuraavaan taulukkoon on koottu eri huolen vyöhykkeet, joita työntekijä voi käyttää työssään hyödykseen. Huolen vyöhykkeet jaetaan ei huoleen, pieneen huoleen, tuntuvaan huoleen ja suureen huoleen.

TAULUKKO 1: Huolen vyöhykkeet (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014).

EI HUOLTA 1	PIENI HUOLI 2	TUNTUVA HUOLI 3	SUURI HUOLI 4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat loppussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Lapselle annetaan tukea monella eri tavalla varhaiskasvatuksessa ja työtapoja ja oppimisympäristöjä muokataan sen mukaan mitä lapsen yksilölliset tarpeet vaativat. Varhaiskasvatuksessa tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia parantavia järjestelyjä. Tällaisia pedagogisia tukitoimia on esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut ja apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsi voi myös tarvita kielen ja kommunikoinnin tueksi viittomia tai kuvien käyttöä. Rakenteellisilla järjestelyillä taas tarkoitetaan esimerkiksi lapsiryhmän pienentämistä ja henkilökunnan mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyviä asioita. Hyvinvointia tukevia järjestelyjä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultointi eli varhaiskasvatuksessa tapahtuva moniammatillinen yhteistyö. (Opetushallitus 2016, 54.)

3.2 Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa

Yleinen tuki on pedagogista, kasvatuksellista ja hoidollista tukea lapsille, jotka eivät tarvitse tehostettua tai erityistä tukea. Yleinen tuki alkaa, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen, lapsen vanhemmat käyvät yhdessä varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa varhaiskasvatuskeskustelun. Varhaiskasvatuskeskustelussa keskustellaan lapsen liittyvistä asioista. Vanhemmilla on mahdollisuus kertoa oman tietonsa lapsesta ja työntekijä omat havaintonsa lapsesta. Keskustelussa käydään läpi yleinen näkemys lapsen arjesta, keskustellaan lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista. Tämän perusteella lähdetään tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona. Lapsiryhmässä toteutetaan ryhmän omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja samalla tuetaan jokaista lasta yksilöllisesti heidän oman varhaiskasvatussuunitelman mukaisesti. (Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunta 2011, 25-26.)

Yleinen tuki on varhaiskasvatukseen liitettyä perhetyötä. Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa liittyy vahvasti vanhemmuuteen ja vanhempien kasvatustyön tukemiseen. Yleinen tuki tarkoittaa lapsen tukemista ilman ongelmanmäärittelyä. (Toimiva lastensuojelu 2013, 54.) Varhaiskasvatussuunitelman

perusteiden tehtävänä on varhaiskasvatuksen järjestämisen, toteuttamisen ja kehittämisen ohjaaminen ja tukeminen. Tehtävänä on myös laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen. (Opetushallitus 2016, 8-10.)

3.3 Kasvatusyhteistyö

Varhaiskasvatuksessa varhaista puuttumista ja tukemista toteutetaan monella eri tavalla. Lasta tuetaan monin eri tavoin ja yksi tuen muodoista on kasvatusyhteistyö. Vuoden 2005 varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on keskeisenä yhteistyön muotona mainittu kasvatuskumppanuus (Stakes 2005, 31). Sen sijaan uudemmassa, vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, on siirrytty käyttämään kasvatusyhteistyön ja yhteistyön käsitteitä (Opetushallitus 2016, 32-33). Huolimatta näistä muuttuneista käsitteistä, varhaiskasvatuksessa jokainen henkilöstön jäsen on edelleen tärkeä osa kasvatusyhteisöä. Karilan (2016, 41) mukaan suomalaisissa asiakirjoissa on koko 2000-luvun ajan painotettu perheiden kanssa tehtävää kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuutta on tulkittu monilla eri tavoilla ja on havaittu henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan olevan joskus jopa ainoa muoto, jolla kasvatuskumppanuutta on toteutettu. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle on tullut uusia vaateita huoltajien kanssa tehtävään kasvatusyhteistyöhön uuden varhaiskasvatuslainsäädännön kautta. Siinä painotetaan huoltajien osallisuutta lapsensa kasvatukseen, mutta myös huoltajien osallistumista laajemmin varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämiseen. Varhaiskasvatuslakiin (540/2018, 20. §) on sisällytetty sellaisia asioita, jotka haastavat uudenlaiseen kumppanuus-, yhteistyö- ja osallisuuskäytäntöjen kehittämiseen. Vanhempien osallisuutta painotetaan uudella tavalla, mitä aikaisemmin ei ole ollut. Tällainen yhteiskehittäminen, jota uudistetussa laissa painotetaan, voi onnistua vain yksikötason varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnan avulla.

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3. §) mukaan varhaiskasvatuksen yksi tavoitteista on toimia yhdessä lapsen sekä huoltajan kanssa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin parhaaksi. Varhaiskasvatuksen tavoite on myös tukea lapsen huoltajia heidän kasvatustyössään. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 2. §) painotetaan huoltajien osallistumista ja vaikuttamista lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi niin lapsille kuin huoltajille on toimipaikassa järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja huoltajien kesken tapahtuvan vuorovaikutuksen perusta on toimijoiden välisessä dialogissa ja dialogisuudessa. Dialogilla tarkoitetaan keskusteluita, kommunikointia ja vuorovaikutusta, kun dialogisuus puolestaan viittaa enemmän elämänasenteeseen ja todellisuuden muotoutumiseen, jossa ei valita puolta. Dialogissa toisen kuulemisella on ensiarvoisen keskeinen merkitys, koska ilman sitä ei tasa-arvoinen vuorovaikutus pysty toteutumaan tarvittavalla tavalla. Tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen kuuluu myös oleellisesti toisen osapuolen kunnioitus, vaikka vuorovaikutukseen sisältyisikin eriäviä mielipiteitä ja suorapuheisuutta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Kasvatusyhteisön toiminnassa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Niin lasten, huoltajien kuin työntekijöiden mielipiteitä tulee arvostaa. Tällainen jokaisen mielipiteiden arvostus läh-

tee liikkeelle osallisuutta edistävästä toimintatavoista. Molempien sekä lasten että huoltajien osallistuminen vahvistaa osallisuuden tunnetta. Yhteinen toiminta sisältää esimerkiksi suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnittelun ja kehittämisen lisäksi huoltajien välinen vuorovaikutus saa tukea edellä mainitusta yhteistyöstä. Huoltajien välinen yhteistyö ja yhteinen toiminta varhaiskasvatuksen erilaisissa tilaisuuksissa tukee yhteisöllisyyttä ja antaa työntekijöiden työlle tukea. (Opetushallitus 2016, 30-33.)

Kasvatusyhteistyö on lasten, huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden tekemää yhteistyötä. Sen tavoitteena on lasten terve ja turvallinen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Tähän ovat sitoutuneet varhaiskasvatuksen työntekijät ja lapsien huoltajat. Kasvatusyhteistyö rakentuu luottamuksen, tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja keskinäisen kunnioituksen kautta. Yhteistyö huoltajien ja vanhempien välillä on vuorovaikutteista ja se syntyy vain varhaiskasvatuksen työntekijöiden aloitteista ja aktiivisuudesta. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee huomioida perheiden moninaisuus ja lasten yksilölliset tarpeet sekä työntekijöiden tulee tukea vanhemmuutta. Yhteistyö on lasten päivittäisten tapahtumien ja kokemusten jakamista huoltajien kanssa. Erityisen tärkeitä ovat kannustavat ja positiiviset viestit lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaaminen lähtee huoltajan ja työntekijöiden havainnoista ja keskusteluista. Yhteistyö painottuu erilaisissa siirtymävaiheissa, esimerkiksi lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai aloittaessa esiopetusta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta on yksi yhteistyön tärkeä muoto, kun lähdetään suunnittelemaan ja toteuttamaan lapsen kehityksen ja oppimisen tukea. Haastavia tilanteita kohdattaessa, esimerkiksi huolen herättyä lapsesta, mahdollistaa luottamuksellinen ilmapiiri huoltajien ja henkilöstön yhteistyön. (Opetushallitus 2016, 32-33.)

3.4 Lapsen osallisuus

Lapsen osallisuus on yksi tuen muodoista, jolla toteutetaan varhaista puuttumista ja tukemista varhaiskasvatuksessa. Seuraavassa kerron mitä lapsen osallisuus on ja miten sitä varhaiskasvatuksessa toteutetaan.

Vuonna 1989 hyväksytyllä YK:n yleissopimuksella lapsen oikeuksista taataan lapselle ihmisoikeudet. Tämän sopimuksen katsotaan olevan oleellinen pohja lapsen osallisuuden kannalta. Sen 12 artikla kuvaa lasten oikeuksia seuraavasti:

”1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

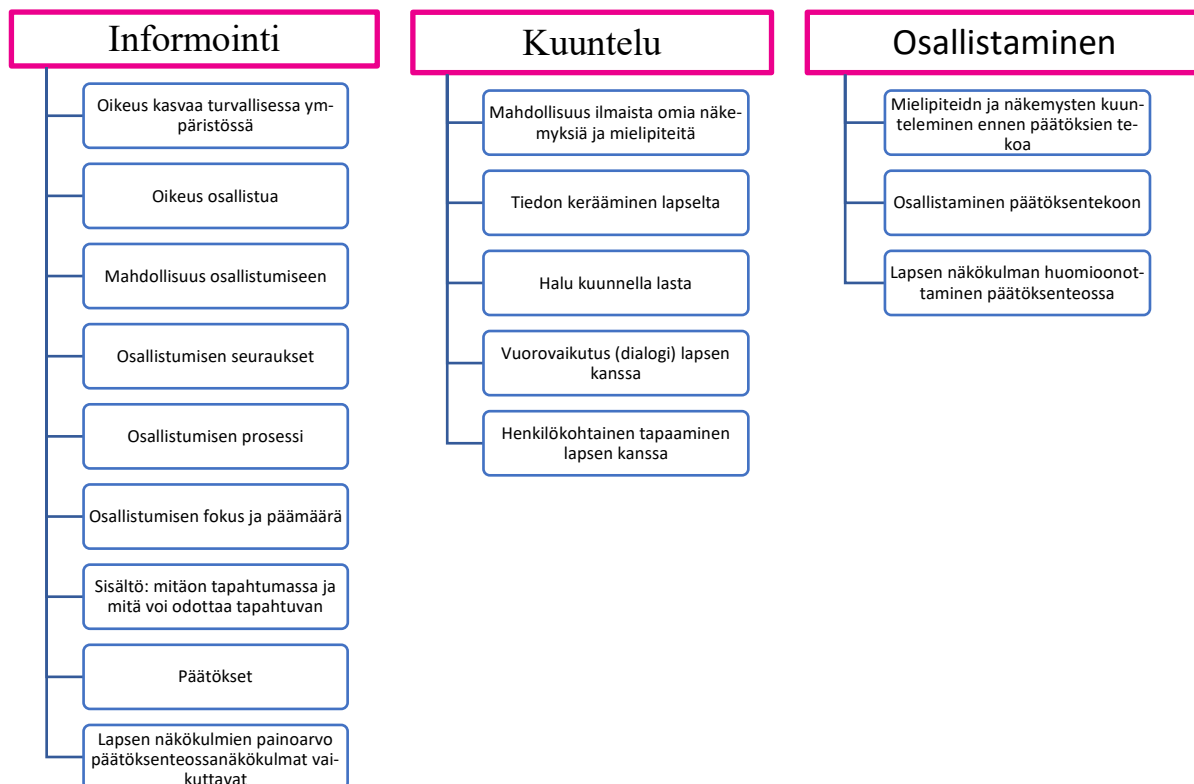
2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.” (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 11.)

Suomessa useat lait säätelevät lasten osallisuuteen liittyviä asioita. Perustuslaki (731/1999, 6. §) velvoittaa kohtelevaan lapsia tasa-arvoisesti ja lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin heidän kehitystasonsa huomioon ottaen. Ikä ei ole peruste jättää ketään tämän lain ulkopuolelle, vaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 10. §) mukaan on otettava huomioon lasten ja nuorten tarpeet ja toivomukset, palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä.

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen yksi tavoitteista on antaa lapselle mahdollisuus osallistua ja päästä vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin (Varhaiskasvatustilain 540/2018, 3. §). Lastensuojelulakiin on kirjattu tarkasti lasten osallisuudesta. Lastensuojelun joka prosessin vaiheessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipiteet, lasten ikä ja kehitystaso huomioiden. Lapsen mielipiteen huomioiminen ei saa vaikeuttaa lapsen ja hänen vanhempansa välisiä suhteita. Lapsen mielipiteen selvittäminen ei myöskään saa vaarantaa hänen turvallisuuttaan, terveyttään ja kehitystään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 20. §)

Demokratian keskeisiä periaatteita ovat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään koskevilla asioilla. Näitä periaatteita kunnioitetaan varhaiskasvatuksessa. Lasten tulee päästä osallistumaan ja vaikuttamaan heidän omiin asioihinsa. Lapsilla ei ole täysin kehittynyt osallistumisen ja vaikuttamisen taidot ja varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea näitä lapsen kehittyviä taitoja ja kannustaa ja rohkaista oma-aloitteisuuteen. Näitä taitoja vahvistetaan parhaiten lapsia kuuntelemalla, kohtaamalla lapset arvostavasti ja vastata lasten tekemiin aloitteisiin. Osallisuus ja vaikuttaminen parantavat lasten vuorovaikutustapoja ja lasten ymmärrys yhteisistä säännöistä ja sopimuksista paranee. Lasten käsitys itsestä kehittyä, itseluottamus ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot paranevat, kun lapset pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan. Se, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan on täysin kiinni varhaiskasvatuksen työntekijöistä. Työntekijöiden vastuulla on, että jokainen lapsi saa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa. Kun lapsi pääsee osallistumaan, kehittyä samalla hänen ymmärryksensä yhteisöstä, oikeuksista ja valintojen seurauksista. Lapsen sensitiivinen kohtaaminen ja kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistaa osallisuutta. (Opetushallitus 2016, 24-30.)

Bouma, López, Knorth ja Grietens (2018) mukaan lapsen osallisuus lastensuojelussa on jatkuvasti meneillään oleva prosessi. Prosessin lähtökohtana on lapsen tilanteen identifioiminen, tilanteen selvittäminen/tutkiminen, tarvittavat interventioimenpiteet ja toimenpiteiden tulosten arviointi. Kirjoittajien kehittämän mallin mukaan (1) lasta tulisi informoida häntä koskevilla asioilla sekä (2) olosuhteet tulisi rakentaa sellaisiksi, joissa lapsi voi kokea tulevansa aidosti kuulluksi ja (3) jossa hän voi vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon (Kuvio 2).

KUVIO 1: Lasten kuuntelu, informointi ja osallistaminen (Bouma, López, Knorth & Grietens 2018).

Husby, Slettebø ja Juul (2018) totesivat Norjassa tekemässään tutkimuksessa, että huolimatta lasten oikeudesta ja halusta osallistua heitä koskevaan lastensuojelun toimintaan, viranomaiset eivät kuitenkaan kuuntele heitä riittävästi. Kymmenelle lapselle tehtyjen haastattelujen pohjalta tutkijat havaitsivat, että lapsen osallisuutta voidaan edesauttaa ja lisätä luomalla luottamukseen perustuva vuorovaikutussuhde lapsen kanssa. Osallisuus lisääntyy myös tarjoamalla lapselle emotionaalista tukea ja käyttämällä hyväksi pedagogisia lähestymistapoja kuten pelejä, leikkiä ja muita aktiivisia keinoja.

3.5 Varhaisen puuttumisen hankkeita

Varpu-hanke eli varhaisen puuttumisen hankkeen koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö vuodesta 2001. Varpu-hankkeen tehtävänä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Hanketta kehiteltiin Varpu Verstaissa ja ohjaus- ja tukiryhmän työkokouksissa. Riikosen (2008, 5) mukaan Varpu-hankkeen tehtävä oli luoda varhaisen puuttumisen toimintamalli neuvolaan, varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Tavoitteena oli kehittää lasten ja nuorten kanssa toimivien eri tahojen ja henkilöiden yhteistyötä, antamalla koulutusta sekä jakaa ja koota tietoa varhaisesta puuttumisesta. Varpu-hankkeella haluttiin saada aikaan muutosta, jonka mukaan, on kaikkien yhteinen asia ottaa vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tavoitteena oli tukea kehittämistoimintaa ja vahvistaa varhaisen puuttumisen käytänteitä peruspalveluissa ja -toiminnoissa. (Varpu lapselle tukea ajoissa, 2.)

Varpu-hankkeen keskeisin tavoite oli luoda ja ottaa käyttöön varhaisen puuttumisen toimintamalli kuntien peruspalveluissa. Toimintamallin haluttiin sisältävän työntekijöille tarkoitettuja konkreettisia

toimintaohjeita, jotka selkeyttävät miten toimitaan ”huoli tilanteissa”. Peruspalveluihin varhaista puuttumista kehitettäessä lähtökohtana oli lasten ja perheiden kanssa työskentelevien hahmottavan samanlainen taustateoria ja periaatteet. Esimerkiksi yhteiset käsitteet auttavat sektorirajoja ylittävän toiminnan muodostumista. Riippumatta palvelualueesta tai toimipisteestä, työntekijät käyttävät huolen vyöhykkeistöä jäsentämään omaa huoltaan. (Riikonen 2008, 17 ja 50.)

Varpu toimintamallissa ei lähdetä etsimään yhteistä ongelmaa tai määritelmää huolelle, vaan ensisijaisesti kysymyksessä on työntekijän oma huoli. Tällainen työote on nimeltään subjektiivinen työote. Työntekijän tulee ottaa huolestuttava asia puheeksi dialogiseen tapaan. Jokaiselle asiakkaalle mietitään yhdessä sopiva tuki ja kontrollin yhdistelmä asiakkaan kanssa yhdessä. Jokainen puuttuminen asiakkaan tilanteeseen tehdään harkiten ja tilannekohtaisesti. Toimintamalli ohjeistaa työntekijöitä puuttumaan mahdollisimman varhain asiakkaan tilanteeseen, joka on herättänyt huolta. Tuki on näin ollen nopeammin saatavilla, eikä tarvitse jokaisesta ”pienestä” huolesta keskustella ensin ammatillisissa työryhmissä ennen kuin tilanteeseen puututtaisiin. Huolen puheeksi ottaminen vaatii työntekijältä rohkeutta ja ennakoimista puheeksiottotilanteesta. Riittävän varhainen puuttuminen voi ehkäistä tilanteen kehittymistä huonompaan suuntaan ja tilanteen pitkittymistä. (Riikonen 2008, 50-51.)

Varpu toimintamalli oli suunniteltu niin, että siitä olisi mahdollisimman monelle tekijälle hyötyä. Seuraavassa taulukossa (3) on esitelty miten hyödyt näkyvät asiakkaan, työntekijän ja palvelujärjestelmän näkökulmasta.

TAULUKKO 2: Asiakkaan, työntekijän ja palvelujärjestelmän hyödyt varpu toimintamallista (Riikonen 2008).

ASIAKKAAN HYÖDYT VARPU TOIMINTAMALLISTA	TYÖNTEKIJÄN HYÖDYT VARPU TOIMINTAMALLISTA	PALVELUJÄRJESTELMÄN HYÖDYT VARPU TOIMINTAMALLISTA
palvelu laadukasta asiakkaan näkökulmasta	kokee työnsä miellyttävämpänä	kyky vastata lasten ja perheiden tuen tarpeeseen oikea-aikaisesti
asiakkaan hyvinvointi lisääntyy	kokee työnsä palkitsevampana	järjestelmän tuottaman palvelun taloudellisuus paranee
asiakastyytyväisyys lisääntyy	kokee työnsä tuloksellisempänä	tuki ripeämmin saatavilla
	työntekijän ammatillinen työ jäsentyy palvelemaan asiakkaan tarvetta	

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset kehittämissuunnitelmat Kaste 2008-2012 ja Kaste 2012-2015 liittyvät vahvasti varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen. Kaste-ohjelman vahvistaa joka neljäs vuosi valtioneuvosto. Ohjelmassa tulee määritellä alan uudistustöiden tavoitteet ja toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kaste oli pitkäkestoinen muutos-, modernisointi- ja innovaatioprosessi,

jossa arvioidaan ja keksitään uusia hyviä käytäntöjä. Tavoitteena Kaste-ohjelmalla oli vähentää eriarvoisuutta ja järjestää asiakaslähtöistä ja taloudellisesti kestäviä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Kaste-ohjelman yksi tavoitteista oli ehkäisevä työ ja varhainen tuki, jonka kautta hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat. Kaste-ohjelma muodostui kuudesta eri osaohjelmasta, joista eräs oli lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Edellisellä ohjelmakaudella luodut hyvät käytännöt otettiin mukaan, kun lähdettiin kehittämään asiakaslähtöisiä palvelukokonaisuuksia lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Erityispalveluiden osaaminen vietiin peruspalveluiden tueksi lasten arkiympäristöihin, esimerkiksi kotiin, kouluun ja päivähoitoon. Erityispalveluilla tarkoitetaan tässä yhteydessä lastenpsykiatriaa, lastensuojelua, kasvatus- ja perheneuvolaa. Kaste-ohjelmalla vahvistettiin ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, edistettiin hyvinvointia sekä kehitettiin lastensuojelua. (Kaste 2012-2015 4, 13, 18, 22-23.)

Juha Sipilän hallituskauden kärkihankkeita oli varhaisen tuen painotus ja ennaltaehkäisevä työote. Tavoitteena oli myös toteuttaa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, johon kuuluu varhaiskasvatuksen kehittäminen tukemaan paremmin lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ratkaisujen Suomi 2015, 18-19.)

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta toiminut Toimiva lastensuojelu-selvitysryhmän yksi tehtävä oli selvittää ehkäiseviä toimintamuotoja lapsiperheiden palveluissa, miten ne toimivat. Yksi lukuisista selvitysryhmän tehtävistä oli selvittää miten ennaltaehkäisevät toimet lastensuojelussa ja lasten ja lapsiperheiden palveluissa toimivat. Käyttäjien näkökulmasta ehkäisevät palvelut lastensuojelussa eivät toimineet. Oikea-aikaista palvelua tulisi olla enemmän. Tämä näkyi niin palveluja käyttävien kuin palveluja tuottavienkin kommentoissa. Moni perhe oli hakenut apua jaksamiseen ja arjen ongelmiin, mutta eivät olleet saaneet oikea-aikaista apua, jota olisivat kaivanneet. Tämä taas aiheutti perheille tarpeetonta tilanteen kriisiytymistä. Selvitysryhmä selvitti, etteivät tavoitteet lasten ja perheiden palveluista toimi. Ehkäisevien palveluiden puute kuormittaa korjaavia palveluja. (Toimiva lastensuojelu 2013, 7-8, 11.) Selvitysryhmä oli muotoillut erilaisia toimenpide ehdotuksia erilaisiksi asiakokonaisuuksiksi. Vuosien 2014-2015 aikana oli käynnistynyt yhteensä yhdeksän toimenpidettä. Yksi toimenpiteistä oli sosiaalihuollon tuen ja palveluiden tarjoamista perheille, jotka eivät ole lastensuojeluasiakkaita. Lisäksi aloitetaan neljä uutta toimenpidettä vuosien 2015-2019 aikana. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman tavoitteena oli edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Se oli lakisääteinen poikkihallinnollinen ohjelma, jonka valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi. Hallitus määrittelee ohjelmassa nuorisopoliittiset tavoitteet hallituskauden ajaksi. Ohjelman valmistelun lausunnoissa kritiikkiä annettiin ennaltaehkäisevän nuorisotyön vähäisyydestä, vaikka luonnoksessa pääosa toimenpiteistä koski syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa. Ohjelmaan haluttiin lisätä paikallisesti tapahtuvan nuorisotyön roolista ennaltaehkäisevänä palveluna. Ohjelman tehtävänä oli edistää nuorisolaissa mainittujen tavoitteiden toteutumista. Hallitus oli määritellyt viisi nuorisopoliittista tavoitetta, jotka omalta osaltaan kaikki liittyvät jollain tavalla ennaltaehkäisevään työtöteeseen. (Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017-2019, 2, 6-8.)

Varhainen avoin yhteistoiminta VAY on monen kunnan ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä kehitetty ehkäisevän työn toimintamalli. Se on koko kunnan tasolla toimiva ylisektorinen toimintamalli, jossa käytetään dialogisia menetelmiä. Tällaisia dialogisia menetelmiä ovat esimerkiksi huolen puheeksiottaminen, ennakointidialogit ja hyvien käytäntöjen dialogit. VAY:lla on kolme periaatetta. Ensimmäinen periaate on, että tulee toimia mahdollisimman aikaisin. Toinen periaate on, että tulee toimia yhdessä ja kolmas periaate liittyy ihmisten sosiaalisiin verkostoihin, tulee tukeutua ihmisten tärkeimpiin auttajiin eli näihin sosiaalisiin verkostoihin. Lähtökohtana VAY:n suunnittelussa oli huomata, ettei palvelujärjestelmä pysty vastaamaan asiakkaiden tukitarpeisiin tehokkaasti. Tavoitteena on asiakkaan ja hänen sosiaalisen verkostonsa osallisuus ja kuulluksi tuleminen, kun halutaan asiakkaalle laadukkaita ja oikea-aikaisia peruspalveluja. Lähtökohtana on tarjota asiakkaille sellaista palvelua, joka ehkäisee syrjäytymistä ja tilanteiden kriisiytymistä. Laajemmin katsottuna halutaan edistää kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja hillitä työntekijöiden työn kuormittavuutta. Kuntatalouden kestävyys ja palvelukustannusten nousun ehkäiseminen nähdään pitkän aikavälin tavoitteena. (Lastensuojelun käsikirja 2016.) VAY on toisten tukemista mahdollisimman varhain ja avoimesti. Yhteistyötä tehdään hyvässä hengessä perheen, lasten ja nuorten kanssa yhdessä, jonka tulee olla aina asiakaslähtöistä. Siinä käytetään dialogia eli kunnioittavaa vuoropuhelua kaikkien asiaan liittyvien tahojen kesken, joka on monialaista. (Lapset, nuoret ja perheet 2017.)

Juha Sipilän hallitusohjelman tavoitteena oli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja heidän voimavarojensa vahvistaminen eli painopiste siirtyi ennaltaehkäisyyn. Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitusohjelma aloitti kärkihankkeita, joista yksi kärkihanke oli LAPE eli lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelma. (Ratkaisujen Suomi 2015, 18-19.) Kärkihankkeeseen vaikutti merkittävästi sosiaali- ja terveyspalveluiden ja mahdollisesti muidenkin palveluiden siirtyminen maakuntien vastuulle. Tästä seuraa kunnan tehtävien suuri muuttuminen, joka luo aivan uudenlaisen toimintaympäristön nuorten ja perheiden palveluille. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus SOTE tuo mukanaan suuria muutoksia, joista yksi on palvelujen yhteensovittaminen muodostuvien maakuntien ja kuntien välille, jossa pitää ottaa huomioon lasten ja nuorten hyvinvointi. Huomioon on otettava maakuntien järjestämien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja kuntien opetus- ja kulttuuritoimen välinen yhteistyö. LAPE:ssa kehitettiin lapsi-, nuoriso- ja perhelähtöiset palvelut yhteistyössä maakuntien ja kuntien kanssa. LAPE:ssa oli kehittämiskokonaisuuksia neljä. Kerron tarkemmin varhaiskasvatukseen, kouluun ja oppilaitokseen lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena liittyvästä aiheesta enemmän. Varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelman tavoitteena on hyvinvoiva oppimisympäristö ja yhteisö, jotka yhdessä tukevat lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö ja yhteisö yhdessä pystyvät antamaan sellaiselle lapselle korjaavia kokemuksia, jonka kehitysympäristössä on lapsen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Varhaiskasvatuksen tulee siis tarjota lapselle tukea, joka edesauttaa lapsella jo olemassa olevia voimavaroja ja osallistaa niin lasta kuin lapsen perhettä. Tavoitteena on yksilöllisesti lapsen ja perheen tarpeisiin vastaaminen palvelujen avulla. Yksilöllisten palvelujen tulee olla perhe- ja lapsilähtöistä ja ongelmia ehkäisevää laadukasta varhaiskasvatusta. Tuloksissa näkyy varhaiskasvatuksen työ, joka on yhdenmukaista ympäri maata. Työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista ja sitä tulee arvioida tietyn väliajoin. Perheet ja lapset pääsevät osallistumaan varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Työn tulee olla lapsi- ja perhelähtöistä, jota tehdään työntekijöiden kanssa yhteistyössä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 5-6)

4 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ehkäisevää lastensuojelua ja varhaista puuttumista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tutkimustehtävä on selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden käsityksiä ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen sisällöistä ja niiden toteuttamisesta varhaiskasvatustyössä. Tutkimuksessa saatua tietoa voidaan hyödyntää antamalla varhaiskasvatuksen työntekijöille erilaisia näkemyksiä ja työmenetelmiä oman toiminnan tehostamiseen tilanteissa, joissa tarvitaan ehkäisevää lastensuojelua ja varhaista puuttumista. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisia erilaisia keinoja varhaiskasvatuksen työntekijöillä on ehkäistä lapsien erilaisia ongelmia ja puuttua niihin riittävän ajoissa. Lisäksi tavoitteena on, että kunnan päättäjät saavat tutkimuksesta tietoa, mitä ehkäisevä työ on varhaiskasvatuksessa.

Haen tutkimustehtävääni vastauksia seuraavien kysymysten avulla:

1. Miten varhaiskasvatuksen työntekijät kuvaavat ehkäisevän lastensuojelun sisältöä ja sen toteuttamista työssään?
2. Millaisia asioita varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät tärkeinä varhaisessa puuttumisessa ja tukemisessa?

Tutkimusmenetelmä ja aineiston kerääminen

Tutkimusote tutkimuksessa on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan elämismailmaa, jossa keskiössä ovat merkitykset, jotka ilmenevät mitä moninaisimmin tavoin. Kvalitatiivinen tutkimus etenee kiinnostamalla yhtä aikaa monesta eri tekijästä, jotka vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen. Laadulliset tutkimukset rakentuvat jo aikaisemmin tutkittavista tutkimuksista, empiirisistä aineistoista ja siitä mitä tutkija itse ajattelee ja päättää tutkittavasta aiheesta. (Hirsjärvi ym. 2004, 25; Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2009, 5-7.) Opinnäytetyön haastattelumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, joka on puolistrukturoitu menetelmä. Tämä mahdollisti joustavan haastattelutilanteen ja pystyin haastattelun aikana tarvittaessa toistamaan ja tarkentamaan kysymyksiä haastateltavilta. Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 47) mukaan teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan haastattelussa. Lähdin tutkimuksen alussa etsimään teoretietoa ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa ja varhaisesta puuttumisesta. Tämän teoretiedon etsimisen jälkeen päädyin teemoihin, jotka valitsin haastattelurungon teemoiksi.

Tutkimuksessa lähdin ensimmäiseksi tutkimaan tutkittavan ilmiön tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta eli ensimmäisenä tutkin tutkittavasta ilmiöstä teoretietoa ja otin selvää mitä ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen on varhaiskasvatuksessa. Tämän teoretiedon etsimisen ja tutkimisen jälkeen kehitin teemat tutkimukseeni ja tein teemahaastattelurungon. Tämän jälkeen

kohdistin haastattelun tutkittaville henkilöille, joilla on valmiiksi subjektiivisia kokemuksia tilanteesta eli tässä tutkimuksessa haastattelu kohdistettiin lastentarhanopettajille. (Hirsjärvi ja Hurme 2004, 47.)

Teemahaastattelun aihepiirit eli teemat on kaikille sama. Teemahaastattelussa ei ole tarkkaa kysymysten muoto, järjestys tai rakenne toisin kuin strukturoidussa lomakehaastattelussa, mutta se ei ole täysin vapaakaan kuin esimerkiksi syvähaastattelussa. (Hirsjärvi ja Hurme 2004, 48.) Haastatteluissa pystyin siis saamaan haastateltavalta juuri hänen kokemaansa ja ymmärtämänsä tietoa. Halusin haastattelussa saada kuuluviin juuri haastateltavan oman mielipiteen ja käsityksen eri asioihin, joka on mahdollista teemahaastattelussa. Aineisto kerättiin tutkimukseen puolistrukturoidulla teemahaastattelulla kahdelta lastentarhanopettajalta. Aineiston keruussa halusin käyttää haastattelua, koska sen avulla on mahdollisuus päästä mahdollisimman lähelle haastateltavan varhaiskasvatuksen arjessa kokemaa elämismaailmaa (Kvale 1996, 54). Haastateltavien taustatiedot ovat alhaalla olevassa taulukossa. Jatkossa käytän haastatteluista nimiä H1 ja H2.

Suoritin haastattelut keväällä 2017. Haastattelua varten muodostin haastattelurungon, jolla pyrin mahdollisimman kattavasti löytämään vastaukset asettamaani tutkimustehtävään. Itse haastattelutilanteesta halusin mahdollisimman vapaamuotoisen ja keskusteleavan, jotta haastateltavalla oli mahdollisuus esittää omia ajatuksiaan myös kysymysrunгон ulkopuolelta. Haastattelututkimuksen etu on se, että haastateltavalla on paremmat mahdollisuudet tuoda julki mielipiteensä tutkittavana olevista asioista. Haastateltavalle halusin antaa mahdollisuuden tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelun avulla pystytään syventämään saatuja tietoja. Haastattelun aikana pystyin pyytämään esitettyihin mielipiteisiin perusteluja ja esittämään haastateltavalle lisäkysymyksiä. Haastatteluja oli kaksi kappaletta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 35.)

TAULUKKO 3: Haastateltavien taustatiedot.

Nimi	Ammattinimike	Koulutustausta	Työkokemus
Haastattelu 1/H1	Lastentarhanopettaja	Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto	3,5 vuotta
Haastattelu 2/H2	Lastentarhanopettaja	Kasvatustieteidenmaisteri (luokanopettaja) Kasvatustieteidenkandidaatti, lastentarhanopettaja	10 vuotta

Ensimmäinen haastattelu kesti noin puoli tuntia ja toinen haastatteluista oli hieman pidempi. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä haastatteluista noin viisitoista sivua. Suoritin ensimmäisen haastattelun päiväkodissa työntekijän työpaikalla ja toisen haastattelun suoritin työntekijän kotona. Haastattelun aluksi kysyin taustatietoja, jotka käsittelevät haastateltavan ammattinimikettä, koulutustaustaa ja työkokemusta. Näiden taustakysymysten jälkeen siirryin ehkäisevään lastensuojeluun ja varhaiskasvatukseen liittyvän kirjallisuuden pohjalta laatimiini teemoihin. Haastattelurungossa oli neljä teemaa,

jotka ovat ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa, varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö (kasvatuskumppanuus/kasvatusyhteistyö) ja lasten hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa (Liite 1). Haastattelun lopuksi esitin vielä kysymyksen, jossa haastateltava sai kertoa kehittämiskohtia ehkäisevään lastensuojeluun, jos sellaisille oli heidän mielestään tarvetta. Haastattelut tapahtuivat kasvoista kasvoihin eli sen aikana oli helppo tehdä täydentäviä kysymyksiä, jos jokin asia jäi epäselväksi.

Haastattelut nauhoitin ja litteroin sanatarkasti puheen kirjoitetuksi tekstiksi analyysia varten. Litteroitua tekstiä oli yhteensä noin 10 sivua. Litteroinnin aloitin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, jolloin haastattelu oli vielä tuoreessa muistissa. Jos nauhoitteessa oli epäselviä kohtia, kuuntelin kohdan moneen otteeseen, jotta sain haastateltavan sanat oikein ylös kirjoitettua. Alustavaa analysointia aloin tekemään jo haastattelujen ja litteroinnin aikana. Haastatteluissa huomioidaan määrän suhteen ns. saturaatiopiste. Se tarkoittaa, että haastatteluja on tehty tarpeeksi, kun samat asiat alkavat analysivaiheessa toistumaan. Tämä antaa tutkijalle vapaat kädet itse määritellä milloin haastatteluja on tehty tarpeeksi. Teemahaastattelu ei siis ota kantaa tarkasti, kuinka monta haastatteluja on riittävästi, vaan tutkijan tulee itse sitä pohtia. Saturaatio oli havaittavissa, koska haastateltavilla oli samansuuntaiset kokemukset ehkäisevästä lastensuojelusta ja varhaisesta puuttumisesta varhaiskasvatuksessa. Yhdenmukaisiin käsityksiin asioista voi vaikuttaa samansuuntainen koulutustausta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48-60.)

4.2 Aineiston analysointi

Tutkimukseni aineiston analysointi tapa oli teemoittelu. Valitsin tämän aineiston lähestymistavaksi, koska tarkoituksena oli etsiä aineistosta haastateltavien omia mielipiteitä, ajatuksia ja käsityksiä ja muokata nämä tiettyyn muotoon. Teemoittelu oli luonteva tapa lähteä aineistoa analysoimaan, koska kysymyksessä oli teemahaastatteluaineiston analysointi. Haastateltavien kanssa keskustellaan tietyistä teemoista ja nämä teemat löytyvät yleensä kaikista haastatteluista. Teemat saattavat olla eri laajuisina ja joissakin haastatteluissa saatetaan keskittyä enemmän toiseen teemaan kuin toiseen. Aineisto voidaan litteroinnin jälkeen järjestellä teemoittain. Joskus aineistosta löytyy uusia teemoja, joita ei ole ollut teemahaastattelurungossa. Joskus taas aineistosta ei löydy uusia teemoja. Tutkimuksessa lähdin litteroinnin jälkeen analysoimaan aineistoa teemoittain. Uudeksi teemaksi nousi lasten osallisuus mitä ei selkeästi teemahaastattelurungossa ollut. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Haastattelujen analyysin aloitin lukemalla haastattelut useaan kertaan lävitse samalla muodostaen niistä kokonaiskuvan. Jo ensimmäisten lukukertojen aikana aloin tekemään merkintöjä esiin nousevista sanoista, ajatuksista ja teemoista haastattelujen marginaaliin. Tämän jälkeen siirryin tarkastelemaan näitä merkintöjä tarkemmin ja merkitsin samaan aihepiiriin kuuluvat merkitysyksiköt eri väreihin yliviivauskynällä. Analyysin tekeminen suoraan litteroinnista on helpointa silloin, kun haastatteluja ei ole kovin montaa ja kun haastattelut eivät ole pitkiä. Huomasin haastattelurungon olleen hyvä, sillä pystyin sijoittamaan ilmaukset selkeästi eri teemojen alle. Lisäksi haastatteluissa oli vähän tutkimuksesta poikkeavaa tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138.)

Kokosin molemmista haastatteluista vastauksia alla olevan taulukon mukaisesti. Kirjoitin haastattelut auki sana sanalta ja perehdyin haastattelujen sisältöön tarkemmin. Tämän avulla kirjoitin ylös molemmista haastatteluista löytämäni samankaltaiset merkitysyksiköt ja ne sijoitin alustavaan teemaan.

TAULUKKO 4: Haastattelun analysointia alustavaan teemaan.

Analysoitava haastattelu	Löydetyt merkitysyksiköt	Merkitysyksikön sijoittuminen alustavaan teemaan
Haastattelu 1	...no lapset otetaan kaikessa mukaan missä vaan voidaan ottaa että lapset pääsee tekemään päätöksiä, pääsee suunnittelemaan toimintaa....	Lapsen huomioiminen
Haastattelu 2	...että lapsi sais niinku vaikuttaa siihen varhaiskasvatuksen toimintaan ja siihen sisältöön että tavallaa ois niinku sitä niinku heidän maailmaansa niinku lähellä....	Lapsen huomioiminen
Haastattelu 1	...no joskushan ollaan ihan eri mieltä asioista, että sehän monesti hidastaa sitä asioiden eteenpäin viemistä....	Yhteistyö vanhempien kanssa
Haastattelu 2	...mutta varmaan hankala sanoa milloin viimestään että se niinku riippuu niistä tilanteista....	Puuttuminen lapsen tilanteeseen
Haastattelu 2	...että tuota ja miksei lapsen itsekin kanssa voi puhua että hei nyt on ollu tämmöstä että painaako joku mieltä...	Puuttuminen lapsen tilanteeseen

Seuraavassa vaiheessa keräsin alustavat teemat yhteen taulukkoon eli alla olevassa esimerkissä lapsen huomioimisen nimesin lapsen osallisuudeksi. Alustavasta teemasta päädytään siis teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin, joka tämän taulukon mukaisesti nimesin lapsen osallisuudeksi. Lapsen huomioimisesta tuli teoreettinen käsite lapsen osallisuus.

TAULUKKO 5: Alustavan teeman analysointi teoreettiseksi käsitteeksi.

Haastattelut	Löydetyt merkitysyksiköt	Teemat
	....no lapset otetaan kaikessa mukaan missä vaan voidaan ottaa että lapset pääsee tekemään päätöksiä, pääsee suunnittelemaan toimintaa....	Lapsen osallisuus
	....että lapsi sais niinku vaikuttaa siihen varhaiskasvatuksen toimintaan ja siihen sisältöön että tavallaa ois niinku sitä niinku heidän maailmaansa niinku lähellä....	Lapsen osallisuus
	....lapsen kiinnostuksenkohteet ja muut niinku huomiot toiminnassa että se ois lapsilähtöistä se toiminta ei ihan eikä aikuisjohteista....	Lapsen osallisuus

Tällainen taulukointi auttoi minua löytämään eri teemat tutkimukseen, joita tuloksissa käsitellään. Pääteemoja, joita muodostin haastatteluista ovat lapsen osallisuus, kasvatusyhteistyö, vuorovaikutus/luottamussuhde ja varhainen tuki.

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Luotettavassa tutkimuksessa tulee selvästi näkyä, miten tutkimusaineisto on koottu ja analysoitu. Edellisessä luvussa kerroin, miten tutkimukseni tutkimusaineisto oli koottu ja miten analysoin tutkimusaineistoani. Luotettavassa tutkimuksessa kerrotaan selkeästi ja ymmärrettävästi tutkimuksen tekemiseen liittyvät eri vaiheet ja pohditaan näihin vaiheisiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkimustulokset näkyvät tutkimuksen tulokset luvussa selkeästi ja ymmärrettävästi. Tutkimukseen liittyviä eri vaiheita selitän empiirisen tutkimuksen toteuttaminen luvussa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141.)

Kun tutkimus kohdistuu ihmisiin sen tärkeimpiä eettisiä normeja ovat informointiin perustuva suostumus, yksityisyys, luottamuksellisuus ja tutkimuksen seuraukset. Haastateltavilta saatava suostumus perustuu heille antamaan asianmukaiseen informaatioon tutkimuksesta. Molemmat haastateltavat olivat töissä samassa päiväkodissa, joten olin yhteydessä ensin päiväkodin johtajaan ja informoin häntä tutkimuksesta. Kävin soittamisen jälkeen keskustelemassa päiväkodin johtajan kanssa tutkimuksesta ja laitoin hänelle sähköpostin kautta haastattelurungon ja lisätietoa tutkimuksesta. Päiväkodin johtaja kertoi, ketkä työntekijöistä voisivat olla kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Osallistuminen haastatteluun oli haastateltaville täysin vapaaehtoista. Informoin haastateltavia ensin keskustelemalla tutkimuksesta heidän kanssaan. Tämän jälkeen informoin heitä vielä sähköpostin kautta lähettämällä heille haastattelurungon, jotta haastateltavat pääsivät siihen tutustumaan ennen

haastattelua. Haastateltavat päättivät osallistumisesta vasta kun olivat rauhassa tutustuneet mitä tutkimukseni käsittelee ja olivat lukeneet haastattelurungon läpi. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 19-20.)

Teknisen puolen toimivuus liittyy tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Otin mukaan haastattelutilanteeseen kaksi laitetta, joilla varmistin, että saan äänityksen varmasti talteen eikä minun tarvitse tehdä haastattelutilannetta uudestaan. Otin haastatteluun mukaan matkapuhelimen ja käytin siitä matkapuhelimen äänitystoimintoa ja tämän lisäksi minulla oli ääninauhuri mukana. Siirsin puhelimesta tietokoneelle heti haastattelun jälkeen äänityksen ja litteroin sen sanatarkasti välittömästi. Tiedoston siirtämisen jälkeen varmistin, että äänitys siirtyi tietokoneelle, jonka jälkeen poistin sen puhelimesta. Litteroinnin jälkeen tuhosin äänitteen tietokoneelta ja ääninauhurista.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää huolellinen litterointi. Aloitin litteroinnin heti haastattelun jälkeen, koska se parantaa haastatteluaineiston laatua. Litterointi tapahtui sanatarkasti ja molemmat haastattelut litteroin samalla tavalla. Kaikki materiaalit, luvat ja litteroinnit tuhoan opinnäytetyön valmistuttua tietosuojalain (5.12.2018/1050) edellyttämällä tavalla.

Tutkimuksen eettisyys liittyy haastateltavien anonyymiyteen. Tutkimuksessa ei paljasteta haastateltavien nimiä eikä myöskään kerrota päiväkodin nimeä missä haastateltavat työskentelevät. On täysin mahdotonta yrittää selvittää, keitä haastateltavat ovat. Koska päiväkotia ei paljasteta missään vaiheessa, on päiväkodin asiakkaita mahdotonta tunnistaa tai liittää tulokset osiossa puhuttuja asioita asiakkaisiin. Haastateltavien anonyymiyden takia oli haastattelutilanne vapaa ja rento. Tutkimuksessa halusin kunnioittaa haastateltavien ja asiakkaiden yksityisyyttä.

Tutkimukseni puute on, ettei tutkimuksessa ole kuin kaksi haastateltavaa lastentarhanopettajaa. Tutkimukseen olisi pitänyt saada enemmän haastatteluja mukaan. Haastateltavat lastentarhanopettajat tulevat samasta päiväkodista, jonka myöskin näen puutteeksi. Tutkimusta olisi voinut laajentaa käsittelemään esimerkiksi mitä eroja nähdään kaupungissa sijaitsevassa päiväkodissa ja mitä maaseudulla sijaitsevassa päiväkodissa. Tutkimuksessa olisi myös voitu tutkia mitä eroja nähdään yksityisen ja kunnallisen päiväkodin välillä. Tutkimus voitaisiin toistaa tulevaisuudessa ja käyttää samoja haastateltavia mukana. Tutkimuksessa tutkittaisiin millä tavalla asiat ovat muuttuneet ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen kohdalla. Miten asiat käsitettäisiin eri tavalla vai olisiko pohdinnat samankaltaiset.

5 TULOKSET

5.1 Varhaiskasvatuksessa toteutettava ehkäisevä lastensuojelu ja kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksessa toteutettava ehkäisevä lastensuojelu sisältää kunnan kaikille perheille tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut. Ehkäisevä lastensuojelu sisältää myös varhaiskasvatuksen käytännön tasolla tapahtuvan asioihin puuttumisen mahdollisimman pian, kun huoli lapsen hyvinvoinnista on herännyt. Jokaisen lapsen tulee saada varhaiskasvatusta ajallisesti vähintään noin 20 tuntia viikossa. Jos perhe on lastensuojeluasiakas, tulee varhaiskasvatuspalveluja tarjota perheelle laajemmin. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lapsen hyvinvointia kannustavalla ja positiivisella asenteella lasta kohtaan. Varhaiskasvatuksen pitää edistää lapsen hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla, kun lapsesta on huolta tai tiedetään kotona olevan ongelmia. Varhaiskasvatuksessa halutaan ehkäistä uusien ongelmien syntymistä toimimalla mahdollisimman hyvin lapsen kanssa.

"... ajatellaan ihan niinku varhaiskasvatuspalveluja niin tavallaan siis se, että se on saatavilla kaikille perheille...edistetään sitä lapsen hyvinvointia täällä, että tuota sellanen kannustava ja positiivinen asenne lapseen..." (H1)

Ehkäisevää lastensuojelua varhaiskasvatuksessa kuvattiin kasvatuskumppanuudeksi ja pedagogiseksi toiminnaksi. Ehkäisevän lastensuojelutyön moninaisuuden takia haastateltavien oli itseasiassa vaikea rajata pois toiminnan alueita, jotka eivät siihen kuuluisi. Erityisen tärkeäksi osaksi ehkäisevässä lastensuojelussa koettiin kasvatuskumppanuus, joka taas pitää sisällään päivittäiset keskustelut lapsesta vanhempien kanssa ja erilaiset kasvatuskeskustelut. Näillä erilaisilla keskusteluilla tarkoitetaan vasu-keskusteluja ja lapset puheeksi-keskusteluja, jotka kuuluvat oleellisesti päiväkodin toimintaan. Parhaiten tietoja lapsen hyvinvoinnista saa, kun pidetään mahdollisimman tiivistä yhteistyötä kodin ja päiväkodin välillä. Jos jotain ongelmia lapsella ilmenee, on helpompi olla yhteydessä kotiin, kun on hyvä yhteistyökuvio valmiina kodin ja päiväkodin välillä.

"Ihan sitä, miten sen vois sanoa siis ihan sitä tavallaan sitä kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa...nämä tavallaan vasu-keskustelut ja lapset puheeksi –keskustelut..." (H1)

"...siis kaikki nämä päivittäiset keskustelut mitä käydään vanhempien kanssa ja kasvatuskeskustelut..." (H1)

Kasvatusyhteistyössä kaikki lähtee liikkeelle siitä, että on olemassa pohja vuorovaikutukselle kodin ja päiväkodin välillä. Haastavissa kasvatustilanteissa vanhemmille on tarjottava kannustusta ja neuvoja, miten tilanteissa voi toimia. Keskustelut nousivat ensiarvoisen tärkeiksi. Päivittäisissä kohtaamisissa koetaan tärkeäksi aidosti keskustella vanhempien kanssa lapsesta. Keskustelut varhaiskasvatuksessa, joissa vanhemmuutta tuetaan, ovat varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman käyminen yhdessä läpi vanhempien kanssa. Keskustelua on käytävä, vaikka perhe ei haluaisi neuvoja ja ohjeita. Lähtökohtana keskusteluissa on dialogisuus lapsen vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä.

“... pohja sille vuorovaikutukselle ja on niitä vanhempia jotka ihan suoraan kysyy ohjeita ja jos on vaikka jotaki haastavia kasvatustilanteita tai muita että ne tarvii vaan vähän siis semmosta kannustusta...”(H2)

Vanhemmuuden tukemiseen liittyvissä keskusteluissa rakennetaan luottamusta varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien kesken. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat mukana arjen kasvatustyön tukemisessa ja luomassa yhteistä linjaa kodin ja päiväkodin kasvatustyön keskelle. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen työntekijät haluavat luoda hyvän luottamussuhteen perheen kanssa, jotta vaikeistakin asioista puhuminen olisi helppoa. Tavoitteena on, että vanhempien olisi helppo lähestyä varhaiskasvatuksen työntekijöitä, mutta myös työntekijöiden olisi helppo lähestyä vanhempia ja puhua rohkeasti niin lapseen kuin perheeseenkin liittyvistä asioista.

“... luottamus meidän ja vanhempien ja kasvattajien välillä ois tärkeä, että perheet kokee että he voivat ottaa kaikki asiat meidän kanssa keskusteltavaksi ja sitten myös tavallaan että me voidaan keskustella perheiden kanssa sitten tavallaan niistä kaikista lapseen liittyvistä asioista ja miksei myös perheeseenkin liittyvistä asioista...”(H1)

5.2 Varhaiskasvatuksessa toteutettava varhainen puuttuminen ja tukeminen

Varhaiskasvatuksen arjessa huolen herääminen lapsen tilanteeseen on usein monen tekijän summa. Haastattelujen perusteella huoli lapsesta yleisimmin herää, kun lapsi itse puhuu huolta herättävistä asioista.

“...lapsi puhuu jotaki semmosia asioita vaikka kotona tapahtuneita asioita mistä voi herätä huoli...”(H2)

Työntekijöille lasten kertomat asiat, tulee ottaa aina vakavasti ja ottaa huoli puheeksi lasten vanhempien kanssa. On kuitenkin mahdollista, että jokainen asia mitä lapset kertovat eivät aina pidä paikkaansa. Tästäkin riippumatta työntekijän tehtävä on aina ottaa huoli puheeksi lasten vanhempien kanssa.

“... joskushan ne voi olla että ne ei oo yhtään totta että siksihän on tärkeä miettiä itekki aina sitte että miten toimitaan...”(H2)

Lapsen puheen lisäksi on myös muita tekijöitä, jotka aikuisella herättävät huolen lapsen tilanteesta. Nämä tekijät liittyvät muun muassa lapsen yllättävään käytöksen muuttumiseen kuten aggressiivisuuteen, itkuisuuteen, vetäytyvyyteen, nukkumisen ongelmiin tai päiväkotiin jäämisen vaikeuksiin. Lapsen kehityksessä saattaa tapahtua äkillinen muutos tai taantuma, joka herättää aina työntekijöissä huolen lapsesta. Myös vanhemmat saattavat tuoda esille jonkin huolenaiheen (tapahtuma perheessä jne.) tai vanhemman käytöksessä tapahtuu muutos. Nämä ovat samankaltaisia muutoksia mitä lapsissakin on havaittavissa eli esimerkiksi itkuisuutta, väsymystä ja pahantuulisuutta.

"... tulee vaikka jotaki aggressiivisuutta tai sitte tuota lapsi vaikka yhtäkkiä onki tosi itkunen tai semmonen niinko vetäytyvä tai on vaikka tosi hankalaa joku nukkuminen tai päiväkotiin jääminen... vanhempi sitten tuo esille sitte näitä asioita tai vaikka on jotaki tätä semmosta tapahtumaa heidän perheessä joka sitten niinku lapse'n vaikuttaa..." (H1)

Varhaisen puuttumisen periaatteiden mukaan huolen herätessä asiaa lähdetään heti käsittelemään ja siihen puututaan jollain tapaa. Lapsesta tehdään tilanneharkinta eli miten akuutti tai minkä luontoinen lapsen liittyvä huoli on. Tällainen tilanneharkinta pitää sisällään keskustelua vanhempien kanssa sekä keskustelut tiimissä, työyhteisössä ja esimiehen kanssa. Varhainen puuttuminen nähdään näin liittyvän vahvasti huolen puheeksi ottamiseen.

"... jos huolenaihe herää niin keskustellaan siitä minkälaisia havaintoja me ollaan tehty ja onko ne yhteneväisiä ne havainnot tai sitte joskus lapset saattaa tietyille ihmiselle avautua ja puhua jostaki asiasta..." (H2)

Vaikka haastatteluista ilmeni, etteivät haastateltavat aina olleet täysin varmoja kenen kanssa ensimmäisenä tulisi keskustella huolesta, pääsääntöisesti siitä lähdetään kuitenkin keskustelemaan lapsen vanhempien, työtiimin tai lapsen itsensä kanssa. Luonnollisimmin ensimmäinen keskustelu tapahtuu lapsen vanhempien kanssa. Näin ongelmaan saatetaan puuttua jo niin ajoissa, ettei keskustelun jälkeen huolta/ongelmaa enää ole. Tällaisella mahdollisimman tiiviillä yhteistyöllä vanhempien kanssa edistetään lapsen hyvinvointia kannustavalla ja positiivisella asenteella lasta kohtaan.

"...puututaan asioihin tai heti jos herää huoli siitä lapsen hyvinvoinnista heti nii ku aletaa tekkee ensimmäisenä tietenkin perheen kanssa keskustellaan..." (H2)

"...lapsen kasvussa ja tai kehityksessä tai jossakin muussa meitä huolestuttaa niin sitten otetaan se asia tosiaan puheeksi niiden vanhempien tai huoltajien kanssa sitte.. että tuota ja miksei lapsen itsen kanssa voi puhua..." (H1)

Huolen herättyä huoli otetaan puheeksi tarvittaessa myös työtimeissä. Työtimeissä on mahdollista keskustella havainnoista, joita lapsesta on tehty ja siitä ovatko havainnot yhteneväisiä työntekijöiden välillä. Lapsella saattaa olla tietty aikuinen, jolle puhuu huolestaan helpommin kuin muille aikuisille. Tiimipalavereissa käytyjen yhteisten keskustelujen kautta kuitenkin koko työtiimi saa tarvittavia tietoja lapsen tilanteesta.

"...herää joku huoli lapsesta tai perheestä niin sitten niinkö lähetään sitte sitä varmaan niinkö keskustellaan ensin tiimissä ja työyhteisössä..." (H1)

Tarpeen mukaan asia viedään eteenpäin yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyökumppaneiksi luetellaan toiset viranomaiset, sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät, neuvolan työntekijät ja terapeutit. Jos omat toimenpiteet katsotaan riittämättömiksi, pyydetään toisilta viranomaisilta arviointia

tilanteesta. Jokaisella lapsella varhaiskasvatuksessa on lisäksi vastuuikäinen, jonka vastuulla on pitää erilaiset palaverit lapsesta lapsen vanhempien kanssa. Tällaisiin palavereihin kuuluu lapsen tai perheen asioita hoitavan sosiaalityöntekijän tai perhetyöntekijän kanssa pidettävät palaverit, yhteiset kokoontumiset kuten aloituspalaverit ja seurantalaverit.

"...vastuu-ikäinen tavallaan sitten piti näitä palavereita sitten sen lapsen tai perheen asioita hoitavan sosiaalityöntekijän tai perhetyöntekijän kanssa... se just ku päivähoito alkaa että se alotuspalaveri siinä sitten niinku.. ja sitte tota tarpeen tullen oli sitte niitä seurantalavereita" (H1)

Vakavammassa asiassa on tehty lastensuojeluilmoitus. Pääsääntöisesti kuitenkin vuorovaikutus ja yhteistyö ovat ne tärkeimmät keinot, joilla pyritään ohjeistamaan ja antamaan ohjeita koko perheelle. Väliällä varhaisen puuttumisen määrittäminen koettiin haastavaksi ja erityisen hankalaksi koettiin se, milloin viimeistään on puututtava lapsen tai koko perheen tilanteeseen.

"... ne keskustelut on niinku sitä kaikkein tärkeimpiä, silloin ku huoli herää niin sitten siihen puututaan ja keskustellaan asioista..." (H1)

Vaikka haastateltavat mainitsevatkin varhaisen puuttumisen keskeiseksi menetelmäksi keskustelut vanhempien ja työntekijöiden kanssa, ei heidän mielestään itse lasta saa sulkea ulkopuolelle. Lapsen osallisuuden merkitystä korostaen hänet on otettava mukaan prosessiin mahdollisuuksien mukaan.

5.3 Lapsen osallisuus ehkäisevässä lastensuojelussa

Haastattelujen perusteella lapsen osallisuus tarkoittaa lapsen ottamista mukaan kaikkeen, missä lapset voidaan päästää tekemään päätöksiä ja suunnittelemaan toimintaa. Lapselle pitää perustella, jos lapsi ei voi osallistua esimerkiksi toiminnan suunnitteluun, toteutukseen tai arviointiin. Syy tähän voi olla esimerkiksi jokin lapsen turvallisuuteen liittyvä tai pedagogiseen näkökulmaan liittyvä asia.

"...no lapset otetaan kaikessa mukaan missä vaan voidaan ottaa että lapset pääsee tekemään päätöksiä, pääsee suunnittelemaan toimintaa..." (H2)

Lapsen osallisuutta kuvataan lapsen mahdollisuutena itse vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan ja sisältöön. Toiminta on tällöin lapsilähtöistä ja lapsen kiinnostuksen kohteet huomioivaa. Lapsen osallisuudessa huomioidaan lapsen kehitystaso ja otetaan selvää lapsen ajatusmaailmasta, esimerkiksi onko jotakin, joka aiheuttaa lapsen käyttäytymisen muutoksen. Osallisuuden avulla halutaan luoda vaikuttamismahdollisuuksia lapselle itselle ja lapsen perheelle. Keskustelut ovat tässäkin kohdalla keskeisessä roolissa ja tärkeää käytännöntason toimintaa. Tärkeiksi haastateltavat kokevat erilaiset yhteiset tapahtumat varhaiskasvatuksessa, koska ne synnyttävät luottamusta varhaiskasvatuksen ja kodin välille. Lapsen osallisuus koetaan siis tärkeäksi ja ilman erilaisia keskusteluja ei ole mahdollista päästä tuottamaan lapsen osallisuutta. Lapsen osallisuuden kautta syntyy luottamus-

suhde, joka on hyvin tärkeää, kun puhutaan varhaisesta puuttumisesta tai ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa. Mitä parempi luottamussuhde kehitetään perheen ja varhaiskasvatuksen välille, sitä helpompi suureenkin huoleen on puuttua.

"...lapsi sais niinku vaikuttaa ite siihen varhaiskasvatuksen toimintaan ja siihen sisältöön että tavallaan ois niinku sitä niinku heidän maailmaansa niinku lähellä... lapsen kiinnostuksenkohteet ja muut niinku huomiot toiminnassa että se ois lapsilähtöistä se toiminta..." (H1)

Keskeistä siis on tukea lapsen kehitystä ja oppimista heti alusta alkaen luomalla pohja vuorovaikutukselle lapsen ja lapsen vanhempien kanssa. Osallisuus syntyy esimerkiksi lasta aidosti kuunnellen, käymällä yhteisiä keskusteluja lapsen ja lapsen vanhempien kanssa ja selvittämällä lapsen mielipide asioihin. Myös lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa lasten osallisuudella on ensisijainen merkitys. Toiminnan päiväkodissa on oltava lapsen kehitystason mukaista ja kasvua tukevaa. Arjen toiminnot tukevat lapsen kehitysvaiheita ja sen tulee tapahtua pedagogiikan keinoin.

"... se toiminta on tavallaan lapsen kehitystason ja kasvun... kasvua tukevaa... kaikki arjen toiminnot tavallaan tukee niinku niitä kehitysvaiheita mitä lapsella on menossa..." (H1)

"... kohdataan se lapsi oikeesti kuunnellaan sitä lasta käydään keskustelua ja sitte kysellään kuuluisia..." (H2)

5.4 Ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen puuttumisen haasteet ja kehittämisen kohteet

Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen ovat varhaiskasvatuksen tehtäväalueella toisinaan hyvinkin haastavia haastattelujen mukaan. Haasteeksi koettiin yhteistyötä edistävän ja kaiken perustana toimivan avoimuuden ja luottamuksen luominen heti yhteistyön alusta lähtien. Vaikeista asioista tulisi puhua avoimesti heti niiden ilmetessä. Tärkeää olisi, ettei vähäteltäisi vanhemmille mitään asioita ja puhuttaisiin totuudenmukaisesti kaikesta. Luottamuksen rakentamisessa ensiarvoisen tärkeäksi nähdään toimiva kasvatusyhteistyö kodin ja päiväkodin välillä. Luottamuksen syntyminen ja yhteistyön tekeminen vanhempien kanssa on haastattelujen mukaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävä. Luottamus tulee perusasioista, kuten lapsen päivän kertomisesta vanhemmille päivän päätteeksi tapahtuvissa keskusteluissa. Tässä kohtaa korostuu yhteisen keskustelun merkitys.

"... avoimuus, aina heti yhteistyön alusta lähtien on kaiken perusta ja se että asioista puhutaan..." (H2)

"...luottamus niin silloin pystytään niinku keskustelemaan kaikesta, että tavallaan se on tosi hankalaa se yhteistyö vanhempien kanssa jos siinä on jotakin semmosta luottamuspulaa tai semmosta..." (H1)

Haasteeksi usein muodostuu yhteisen näkemyksen muodostuminen. Kasvatusyhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä saattaa hankaloittaa erimielisyys asioista. Erimielisyyttä voi olla esimerkiksi lapsen tuen tarpeesta. Erimielisyys hankaloittaa muun muassa asioiden

eteenpäin viemistä, koska vanhemmilla on päätävävalta useissa asioissa. Yhteistyön ongelmia voidaan lähteä purkamaan moniammatillisen yhteistyön avulla (haasteesta riippuen erityisopettajat, psykologit, sosiaalityöntekijät). Haastatteluissa käy ilmi yhteistyön ongelmien usein liittyvän vanhempien innottomuuteen tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa tai tukitoimia ei koeta tarpeellisiksi. Vanhemmat voivat suorastaan tyrmätä tarjotun avun, jolloin kyseessä voi olla kieltämisreaktio lapsen tuen tarpeesta tai vanhemmat pelkäävät tukitoimien leimaavan lapsen. Lisäkeskustelut kuitenkin voivat auttaa vanhempia ymmärtämään tilanteen ja avun tarpeellisuuden.

"...semmonen kieltämisreaktio tai tällöinen sitte mutta sitten voi olla että sen jälkeen vaikka keskustellaan vaikka vähän useammin, sitte voiki tavallaan ymmärtää... eri mieltä asioista että sehän monesti hidastaa sitä asioiden eteenpäin viemistä tai sitä että se perhe tai lapsi sais sitä tukea..."
(H1)

Keskustelua työyhteisössä on herättänyt moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvät lait ja se miten lait säätelevät moniammatillista yhteistyötä. Esimerkkinä mainitaan yksilöiden suoja ja sen vaikutukset asioista avoimesti puhumiseen ja tiedon siirtymiseen sosiaalipuolelta varhaiskasvatuksen puolelle. Toimintaa tulisi kehittää niin, että yhteistyö olisi aitoa yhteistyötä. Kehittämisen kohteisiin kuuluu haastattelujen perusteella vasu-keskustelulomakkeiden päivittäminen, osallisuuden kehittäminen ja perheiden osallistaminen. Osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa ei ole riittävällä tasolla, vaan siihen pitäisi saada koulutusta. Hankalaksi nähdään varsinkin perheiden osallistaminen ja siihen kaivataan koulutusta ja apua, miten perheiden osallisuutta voitaisiin lisätä arjessa. Tärkeää olisi myös selkiyttää kenelle asioita viedään eteenpäin, kun huoli lapsesta herää. Haastatteluiden perusteella kaivataan selkeämpiä toimintaohjeita, keneen otetaan yhteys huolen herättyä sekä toivotaan tiiviimpiä yhteistyökeinoja.

"... vasu-keskustelulomakkeet voi olla semmosia mitä pitäis vähän tavallaan päivittää ja tuota kokaan varmaan tuon osallisuuden lisääminen niin varhaiskasvatuksessa ei oo ihan riittävää tavallaan... varsinki sitte se perheiden osallistaminen... selkeempiä toimintaohjeita justinsa ja tiiviimpiä yhteistyökeinoja eri toimijoiden kanssa..." (H1)

"...moniammatillisessä yhteistyössä saattas olla hyvä että saa puhua asioista avoimemmin mutta sitte kuitenkin yksilöillä on se suoja..." (H2)

Ehkäisevän lastensuojelun ja lastensuojelun erottaminen toisistaan ei ole aina helppoa ja käsitteet sekoittuvatkin usein. Tästä johtuen muun muassa lastensuojeluilmoituksesta puhuttiin ehkäisevän lastensuojelun työmenetelmänä.

"...Joskus voi olla semmosia asioita että ne on ihan totta ja oon ite oon joutunu kerran tekemään lastensuojeluilmoituksen..." (H2)

Edellä mainituista haasteista johtuen ehkäisevään lastensuojeluun liittyviä koulutuksia tulisi olla enemmän ja sisällöltään paremmin käytännön tarpeita vastaaviksi. Haastatteluista nousee esille,

ettei ole varsinaisesti sellaisia koulutuksia, jotka olisivat aiheeltaan ehkäisevään lastensuojeluun tai varhaiseen puuttumiseen liittyviä. Tästä johtuen työntekijät joutuvat tapauskohtaisesti kysymään neuvoa varhaiskasvatuksen erityisopettajalta tai omalta esimieheltään. Ne työntekijät, joilla on määräaikainen työsopimus, eivät ole oikeutettuja koulutuksiin. Tämä nähdään epäkohtana ja hyvin hankalana asiana, johon toivottaisiin pikaista muutosta. Kaiken lisäksi koulutusta halutessaan määräaikainen työntekijä joutuu kustantamaan koulutuksensa itse tai opiskelemaan omatoimisesti vapaa-ajallaan.

"... No meillä ei määräaikaisille niin niitä ei tahtonut oikeen olla saatavilla että se on ollu ehkä semmonen varhaiskasvatuksen kompastuskivi että kaikki koulutus tai muut on niinku vaan vakituiselle henkilökunnalle.." (H1)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

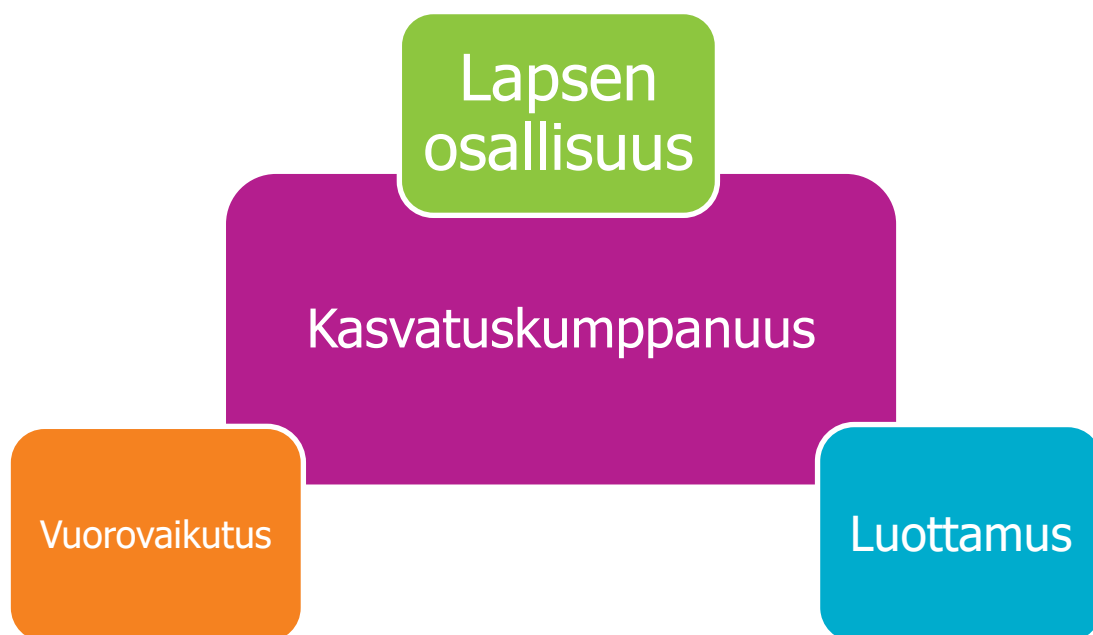
Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten varhaiskasvatuksen työntekijät kuvaavat ehkäisevän lastensuojelun sisältöä ja sen toteuttamista työssään sekä millaisia asioita varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät tärkeinä varhaisessa puuttumisessa ja tukemisessa. Sosiaali- ja terveysalalla on viime vuosina painotettu ehkäisevää työtä ja siirrytty yhä enemmissä määrin käyttämään ehkäisevää työtä. Tämä johtuu monesta eri tekijästä. Halusin tutkimukseeni ottaa mukaan ehkäisevän työn ja liittää sen mukaan varhaiskasvatukseen, koska suoritan kelpoisuuden lastentarhanopettajan tehtäviin. Tutkimusaineisto muodostui kahdesta lastentarhanopettajalle suunnatusta teemahaastattelusta. Teemahaastattelussa teemoina minulla oli ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa, varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö (kasvatuskumppanuus/kasvatusyhteistyö) ja lasten hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia ehkäisevän lastensuojelun sisällöstä ja sen toteuttamisesta työssään. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että työntekijät kokevat varhaiskasvatuspalvelut itsessään jo ehkäisevänä lastensuojeluna. Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa on asioihin puuttumista nopeasti, kun lapsesta herää huoli. Huolen puheeksi ottaminen on ehkäisevää lastensuojelua. Huolesta keskusteltaisiin ensin lapsen vanhempien kanssa ja tarvittaessa huoli otetaan puheeksi työtiimeissä ja moniammatillisessa työryhmässä. Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu kasvatusyhteistyö päiväkodin ja lapsen kodin välillä. Mahdollisimman tiiviillä yhteistyöllä lapsen vanhempien kanssa toteutetaan parhaimmillaan ehkäisevää lastensuojelua varhaiskasvatuksessa. Tiiviin yhteistyön kautta saadaan aikaan luottamussuhde koko perheen ja työntekijöiden välille. Kasvatuskumppanuus pitää sisällään keskusteluja lapsesta vanhempien kanssa ja muita erilaisia kasvat keskusteluja. Tällaisia keskusteluja ovat esimerkiksi vasu-keskustelut ja lapset puheeksi-keskustelut.

Tarkoituksena oli selvittää mitä asioita varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät tärkeinä varhaisessa puuttumisessa ja tukemisessa. Tuloksista nähdään, että varhainen puuttuminen on asioihin tarttumista heti, kun huoli lapsesta herää. Asiaa on lähdeävä heti käsittelemään ja siihen on puuttuttava jollakin tapaa eikä jäädä turhaan odottelemaan esimerkiksi tilanteen pahentumista. Varhainen puuttuminen on huolen puheeksi ottamista. Huolen herättyä keskustellaan eri havainnoista, joita lapsesta on tehty niin omassa työtiimissä kuin lapsen vanhempien kanssa. Työtiimeissä keskustellaan siksi, että otetaan selvää, onko käsitys lapsen tilanteesta ja huolesta työntekijöillä samankaltainen vai ei. Tarpeen mukaan lähdetään selvittämään tätä huolta ja otetaan yhteys eri yhteistyökumppaneihin. Tärkeäksi koettiin varhaisessa puuttumisessa vuorovaikutus ja yhteistyö perheen kanssa. Varhainen puuttuminen ja tukeminen on erilaisten ohjeiden ja neuvojen antamista koko perheelle.

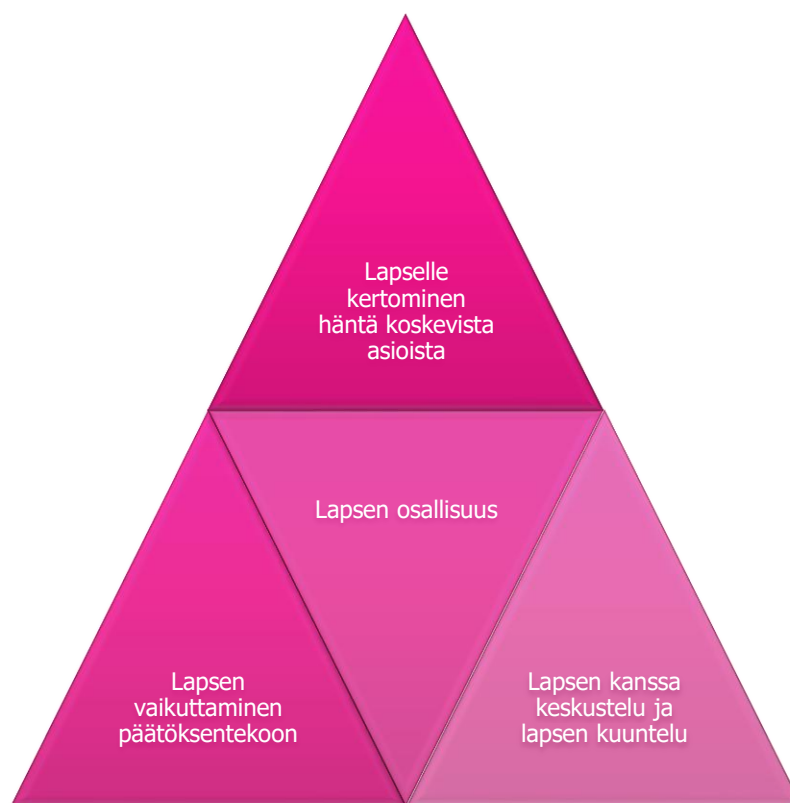
Luottamuksen ja avoimen vuorovaikutuksen rakentaminen on ensiarvoisen tärkeää lasten osallisuuden ja kasvatuskumppanuuden kannalta. Tämä tulos tukee aiempien tutkimusten tutkimustuloksia (katso esimerkiksi Husby, Slettebø ja Juul 2018). Kasvatuskumppanuus eli kasvatusyhteistyö siis syntyy vanhempien kanssa vain luottamuksen ja avoimen vuorovaikutuksen kautta (kuvio 5). Tämä vaatii aikaa ja panostusta työntekijöiltä. Lasten osallisuus rakentuu myös luottamuksen ja lasten ja

työntekijöiden välisen vuorovaikutuksen kautta kuvion 5 mukaisesti. Tällaisen luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentaminen vaatii aikaa työntekijöiltä, lapsilta ja vanhemmilta. Varhaiskasvatuksen työntekijät, lapsi ja lapsen vanhemmat käyvät yhdessä erilaisia keskusteluja läpi (lapset puheeksi-keskustelu, vasu-keskustelu) ja näiden keskustelujen kautta tuetaan lasten osallisuutta. Kun lapsille annetaan mahdollisuus osallisuuteen, saadaan kehitettyä lapsen ja aikuisen välille luottamussuhde. Luottamussuhdetta tarvitaan silloin, kun lapsen kanssa esimerkiksi pitää keskustella vaikeistakin asioista. Huolen puheeksi ottaminen on paljon helpompaa, kun pohjalla on hyvä luottamussuhde. Lapsen osallisuutta voidaan lisätä luomalla luottamukseen perustuva vuorovaikutussuhde.

KUVIO 2: Kasvatuskumppanuuden rakentuminen

Tutkimuksen tuloksien mukaan lapsen osallisuus on sitä, että lapsi otetaan mukaan päätöksentekoon ja päästetään lapsi aidosti vaikuttamaan varhaiskasvatuksen toimintaan. Ennen kuin lapsi voi päätöksiä tehdä tulee lapselle kertoa mihin hän voi vaikuttaa ja mitä esimerkiksi päätetään. Tutkimuksen tuloksissa näkyi myös selkeästi, kuinka osallisuus syntyy keskustelun ja lapsen aidon kuuntelun kautta. Dialogi lapsen ja työntekijöiden välillä on hyvin tärkeää. Osallisuuden lopputulokseksi voidaan todeta, että lapset pääsevät osallisiksi, kun heidän näkökulmansa otetaan huomioon päätöksenteossa. Lapsen mielipide tulee aina selvittää häntä koskeissa asioissa. Näitä tutkimuksen tuloksia tukee tutkimus, jonka ovat tehneet Bouma, López, Knorth ja Grietens (2018). He ovat kehittäneet osallisuuteen liittyvän mallin, jota voidaan käyttää hyväksi myös varhaiskasvatuksessa. Tärkeiksi nähdään lapsen informointi lasta koskeissa asioissa, lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta ja päätöksentekoon vaikuttaminen (kuvio 6).

KUVIO 3: Lapsen osallisuuden kolme tärkeintä tekijää.

Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että haastateltavien lastentarhanopettajien oli välillä vaikea rajata pois toimintaa, mikä ei ole ehkäisevää lastensuojelutyötä. Hankalaksi koettiin myös varhaisen puuttumisen määrittäminen. Hankalaksi koettiin myös, milloin viimeistään on puututtava lapsen ja koko perheen tilanteeseen. Välillä sekoittui ehkäisevä ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu keskenään ja niitä ei huomioitu kaikissa asiayhteyksissä erotella. Haastattelutilanteessa ajaututtiin moneen eri kertaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Puhuttiin lapsista, joista oli tehty lastensuojeluilmoitus ja perhe oli ollut lastensuojeluasiakas. Keskustelu saatiin takaisin ehkäisevään lastensuojeluun, kun tarkensin kysymystä ja kohdensin keskustelun ehkäisevään lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua osattiin selittää tarkemmin tämän jälkeen ja osattiin kertoa yleiseen varhaiskasvatuksen toimintaan liittyen ehkäisevästä lastensuojelusta. Ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu menevät sekaisin helposti, koska pidetään joitakin asioita itsestään selvinä. Näitä itsestään selviä asioita perusteltiin kokemustiedolla. Useat asiat ehkäisevään lastensuojeluun liittyen ilmenivät, kun varhaiskasvatuksen toiminnasta kerrottiin haastatteluissa yleisellä tasolla. Ehkäisevä lastensuojelu koettiin joka tapauksessa tärkeäksi osaksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden työtä.

Ehkäisevä lastensuojelutyö edistäisi lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä, jos ehkäisevä lastensuojelu saataisiin toimimaan paremmin. Molempien ammattiryhmien, niin varhaiskasvatustyöntekijöiden kuin lastensuojelutyöntekijöiden, osaaminen tulisi ottaa käyttöön ja esimerkiksi kuukausittain pitää palaveri lastensuojelun ja varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista. Ongelmaksi nousee kuitenkin salassapitovelvollisuus. Esimerkiksi lapsen asioista ei päästä puhumaan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä, vaikka siitä olisi lapselle hyötyä. Kysymykseksi nousee, toteutuuko tiedonkulku lapsen etu huomioon ottaen vai otetaanko siinä huomioon vain salassapitovelvollisuus.

Moniammatillinen työryhmä vastaa lapsen ja lapsen perheen tarpeisiin ehkäisevästi paremmin, kuin työryhmä, jossa on pelkästään varhaiskasvatuksen työntekijöitä.

Kehittämisen kohteiksi sanottiin koulutukset, jotka liittyvät ehkäisevään lastensuojeluun tai varhaiseen puuttumiseen varhaiskasvatuksessa. Suureksi puutteeksi koettiin, ettei sellaista koulutusta ole, jossa keskityttäisiin ehkäisevään lastensuojeluun tai varhaiseen puuttumiseen. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen koettiin isoksi osaksi varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa työtä. Tarve tällaiselle koulutukselle olisi siis suuri. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla, miten ehkäisevä lastensuojelu käytännön tasolla varhaiskasvatuksen arjessa toteutuu. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tutkia, toteutuuko lapsen kuuntelu ja lasten osallisuus käytännön tasolla vai jääkö se pelkäksi puheeksi. Jatkotutkimuksena voisi kehittää yhteistyökumppanin esimerkiksi lastensuojelun kanssa koulutusillan tai koulutuspäivän missä käsiteltäisiin ehkäisevää lastensuojelua ja varhaista puuttumista varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

ARANEVA, Mirjam 2016. Lapsen suojelu – Toteuttaminen ja päätöksenteko. Liettua: Balto print.

ASETUS LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA. L16.3.1973/239. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239#P6>

BOUMA, Helen & López, Monica & KNORTH, Erik J. & GRIETENS, Hans 2018. Meaningful participation for children in the Dutch child protection system: A critical analysis of relevant provisions in policy documents. Child Abuse & Neglect. [Viitattu 2018-10-23.] Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/323538864_Meaningful_participation_for_children_in_the_Dutch_child_protection_system_A_critical_analysis_of_relevant_provisions_in_policy_documents

ERIKSSON, Esa & ARNKIL, Tom-Erik 2005. Huoli puheeksi – Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

HIRSJÄRVI, Sirkka & REMES, Pirkko & SAJAVAARA, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

HIRSJÄRVI, Sirkka & HURME, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

HUSBY, Inger & SLETTEBO, Tor & JUUL, Randi 2018. Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. Child & Family Social Work. Vol. 23 No. 3, 443 – 450. [Viitattu 2018-10-28.] Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cfs.12435>

JÄRVINEN, Mervi & LAINE, Anne & HELLMAN-SUOMINEN, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

KARILA, Kirsti 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus: Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6. [Viitattu 26.10.2018]. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

KASKELA, Marja & KEKKONEN, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

KEKKONEN, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampere University Press. [Viitattu 2018-10-25.] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/10531/136719/Tutkimus%202012%2072.pdf>

KESKINEN, Soili & VIRJONEN, Heli 2004: Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tammer-Paino Oy. Tampere.

KVALE, Steinar 1996. InterViews. An introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousands Oaks: Sage Publications, Inc.

LANKILA, Hanna-Mari 2012. Kasvatuskumppanuus päivähoitossa työntekijän näkökulmasta. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2019-06-17.] Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50648/Lankila%20Hanna-Mari.pdf?sequence=1>

LAKI LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA. L19.1.1973/36. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

LAPSET, NUORET JA PERHEET 2015. Kasvun kumppanit. Peruspalvelut [verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-17.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu

LAPSET, NUORET JA PERHEET 2017. Kasvun kumppanit. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. [verkkajulkaisu] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-27.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta

LASTENSUOJELULAKI. L13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-11-22]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

LASTENSUOJELUN KÄSIKIRJA 2016. Ajankohtaista lastensuojelussa. STM: Toimiva lastensuojelu – toteuttamissuunnitelma vuosille 2014 – 2019. [verkkajulkaisu] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-18.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/stm-toimiva-lastensuojelu-toteuttamissuunnitelma-vuosille-2014-2019>

LASTENSUOJELUN KÄSIKIRJA 2016. Työmenetelmät ja – välineet. Varhainen avoin yhteistoiminta, VAY. [verkkajulkaisu] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-27.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/varhainen-avoin-yhteistoiminta-vay>

LASTENSUOJELUN KÄSIKIRJA 2016. Työprosessit. Mitä on lastensuojelu? [verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-16.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

LUOKKANEN, Maria 2013. Lastentarhaopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja päivähoidon lastensuojeluprosessista Kemissä. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/68366/Luokkanen_Maria.pdf?sequence=1

MARJANEN, Päivi & MARTTILA, Marjaana & VARSA, Marjo 2013. Pienten piirissä - Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: Bookwell Oy.

OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet. [Viitattu.] Saatavissa: https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

RATKAISUJEN SUOMI 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Valtioneuvoston kanslia. [Viitattu 2019-02-17.] Saatavissa: https://vnk.fi/documents/10616/1095776/Ratkaisujen+Suomi_FI.pdf/5f59e1a3-bfe8-47cb-a42f-6e18ee6a53a7/Ratkaisujen+Suomi_FI.pdf.pdf?version=1.0

RIIKONEN, Jukka 2008. Varhaisen puuttumisen, Varpu-hankkeen raportti. Järvenpää: Järvenpään kaupunki. [Viitattu 2018-11-12]. Saatavissa: <https://docplayer.fi/20382841-Varhaisen-puuttumisen-varpu-hankkeen-raportti.html>

SAARANEN-KAUPPINEN, Anita & PUUSNIEKKA, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 2019-02-27.] Saatavissa: <https://docplayer.fi/93964-Anita-saaranen-kauppinen-anna-puusniekka-menetelmaopetuksen-tietovaranto-kvalimotv-kvalitatiivisten-menetelmien-verkko-oppikirja.html>

SOSIAALIHUOLTOLAKI. 1301/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-21.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KANSALLINEN KEHITTÄMISOHJELMA: KASTE 2012-2015. Helsinki. Sosiaali – ja terveysministeriö. [Viitattu 2019-02-18.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74066/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2016. Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelma. Kärkihanke. Sosiaali – ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. [Viitattu 2019-02-27.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. [verkkojulkaisu] Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi (projektisuunnitelma). [Viitattu 2019-02-27.] Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/17/cover>

STAKES 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. [Viitattu.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>

STM 2014. Peruspalvelut. Varhaiskasvatus [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2014-12-2.] Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

STM 2014. Sosiaali – ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014 – 2019. Toimivat lastensuojelu – toteuttamissuunnitelma vuosille 2014 – 2019 [verkkojulkaisu]. Sosiaali – ja terveysministeriö. [Viitattu 2014-12-5.] Saatavissa: https://thl.fi/documents/647345/0/RAP_2014_19_lastensuoj_toteuttamissuunnitelma_verkko.pdf/a0279592-26a7-472b-be83-9988c92f4a45

STRANDBERG, Maria & UTRIAINEN, Tytti 2008. Lastentarhanopettajien kokemuksia ennaltaehkäivästä lastensuojelutyöstä helsinkiläisissä päiväkodeissa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1138/Strandberg_Maria.pdf?sequence=1

SUOMENKIELINEN VARHAISKASVATUS- JA OPETUSLAUTAKUNTA 2011. Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa. Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus. [Viitattu 2019-05-22.] Saatavissa: [file:///C:/Users/Emmi/Downloads/Kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%20varhaiskasvatuksessa%201.1.2012%20doc%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Emmi/Downloads/Kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%20varhaiskasvatuksessa%201.1.2012%20doc%20(1).pdf)

SUOMEN PERUSTUSLAKI. 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-28]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

THL 2014. Huolen vyöhykkeet [verkkojulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-02-05.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointi/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

TIETOSUOJALAKI. 5.12.2018/1050. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-09-01.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

TOIMIVA LASTENSUOJELU 2013. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali – ja terveysministeriö. [Viitattu 2019-02-18.] Saatavissa: <https://docplayer.fi/4401984-Toimiva-lastensuojelu.html>

TUOMI, Jouni & SARAJÄRVI, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

VALTAKUNNALLINEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMA 2017-2019. Opetus – ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 2019-02-18.] Saatavissa: <https://minedu.fi/documents/1410845/4274093/VANUPO+FI+2017+final.pdf/92502e8e-0cd0-40f0-b097-5ef39e1d529f/VANUPO+FI+2017+final.pdf.pdf>

VARHAISKASVATUSLAKI. 13.7.2018/540. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-24.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki>

VARPU LAPSELLE TUKEA AJOISSA. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen elämän takaajina. Opettaja. Numero 38 B. [Viitattu 2018-11-12.] Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajoissa.pdf>

YK:N YLEISSOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA 1989. [Viitattu 2018-10-23.] Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITE 1: HAASTATTELULOMAKE

Haastattelulomake

Tutkimustehtävä: Mitä ehkäisevä lastensuojelu on varhaiskasvatuksessa

Taustatiedot:

- Ammattinimike
- Koulutustausta
- Työkokemus

1. Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa

- Mitä ehkäisevä lastensuojelu on varhaiskasvatuksessa?
- Miten ehkäisevää lastensuojelua toteutat omassa työssäsi? (Käytännön esimerkkejä)

2. Varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa

- Miten ymmärrät varhaisen puuttumisen?
- Miten käytät varhaista puuttumista omassa työssäsi? (Käytännön esimerkkejä)

3. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja kasvatuskumppanuus (Huolen puheeksi ottaminen)

- Miten vanhemmuutta tuetaan?
- Mitä vanhemmuuden tukeminen mielestäsi on?
- Mistä asioista huoli lapsesta herää?
- Milloin puutut lapsen ja perheen tilanteeseen?
- Milloin vanhempien kanssa keskustellaan?
- Millaiset tekijät edistävät vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä?
- Millaiset tekijät hankaloittavat vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä?

4. Lapsen hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa

- Miten tuet lasten osallisuutta omassa työssäsi?
- Miten tuet lasten kasvua ja kehitystä?

5. Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen

- Tulisiko ehkäisevän lastensuojelun työmuotoja kehittää työpaikallasi, jos kyllä niin miten?
- Miksi ei ole tarvetta? Jos on, millaista tarvetta ja miksi?